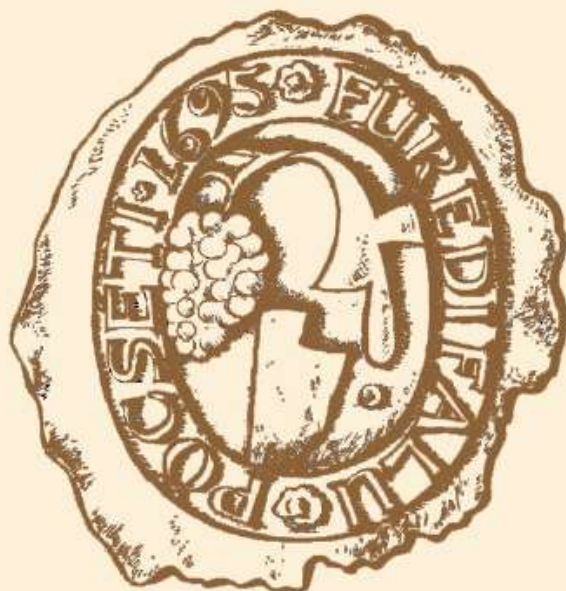

FÜREDI HISTÓRIA

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

XIV. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

38.

2014.

Halászszyegy 1942-ből

Dr. Lázár János
1947 – 2014

Varga Lajos
1922 – 2014

TARTALOM

KÖZLEMÉNYEK

Németh László: A BALATONFÜREDI SELTERS GYÓGYVIZES KORSÓK KÉRDÉSÉHEZ	3
Z. Karkovány Judit: MARKÓ ISTVÁN BALATONFÜREDI KOVÁCSMESTER: 1893–1980	5
Rácz János: A MAFC VITORLÁS SZAKOSZTÁLY BALATONFÜREDI TELEPE: BALATONFÜRED, SZÉCHENYI U. 10.	12
Ákos András: BME VÍZI SPORTTELEPE ÉS ÜDÜLŐJE	14
Kellei György: ÜZENETEK ODAÁTRÓL: EIGEL ISTVÁN ÉS MÁTHÉ JÁNOS	16

ÉVFORDULÓK

110 ÉVE SZÜLETETT KERESZTURY DEZSŐ: „Megőriznek derék, hű szívek...” (Keresztury: Ajándékvers a füredieknek).....	19
Kiss Gábor: HŰSÉGGEL, FELELŐSSÉGGEL: KERESZTURY DEZSŐ ÖRÖKSÉGE	20
Némethné Rácz Lídia: KERESZTURY DEZSŐ ÜZENETE	20
Tóth-Bencze Tamás: A 2014. ÉV HARMADIK NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI	22

EGYESÜLETI HÍREK

EGYESÜLETI ÉLET: A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET ELSŐ FÉLÉVI TEVÉKENYSÉGE	25
KITÜNTETÉS, HALÁLOZÁS	26

OLVASÓINK ÍRTÁK

Pálffy Károlyné ELMENT EGY IGAZI LOKÁLPATRIÓTA, EGY ŐSZINTE BARÁT: Megkéssett levél dr. Lázár Jánosnak, Jancsinak (1947–2014)	27
Szenfnerné Varga Anikó FOGYATKOZNAK A TÖSGYÖKERES FÜREDIEK: Életének 92. évében megtért Urához és őseihez Varga Lajos	30
HELYREIGAZÍTÁS	32

FÜREDI HISTÓRIA
helytörténeti folyóirat

XIV. évfolyam 3. szám 38. 2014.

Alapítva: 2001-ben

Felelős szerkesztő:
DR. RÁCZ JÁNOS

Szerkesztő bizottság:
BAÁN BEÁTA, ELEK MIKLÓS,
NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA,
SÁRKÖZINÉ SÁROVITS HAJNALKA,
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Nyomdai előkészítés:
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Kiadja
a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Felelős kiadó:
BUDÁNÉ BOCSOR ÁGNES
elnök

A folyóirat
Balatonfüred Város Önkormányzata
támogatásával jelent meg.

A pecsétnyomat rekonstrukciója
PÁLFFY KÁROLY
grafikusművész munkája.

Ára: 400 Ft

A folyóiratot az egyesületi tagok
tagilletményként kapják.

Megjelenik évenként négyszer:
március, június, szeptember, december

Szerkesztőség:
E-mail cím: furedihistoria@gmail.com

Nyomda:
OOKPress, Veszprém
Felelős vezető: SZATHMÁRY ATTILA

ISSN 1587-9399

E számunk szerzői:

Ákos András ny. épületgépész mérnök,
Budapest

Kellei György író, újságíró,
Balatonfüred

Kiss Gábor a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár igazgatója,
Zalaegerszeg

Dr. Németh László jogász,
Budapest

Némethné Rác Lídia könyvtáros,
ny. gyűjteményvezető,
Balatonfüred

Pálffy Károlyné pedagógus,
Balatonfüred

Dr. Rác János nyelvész,
Balatonfüred

Szenfnerné Varga Anikó pedagógus,
ny. iskolaigazgató helyettes,
Balatonfüred

Tóth-Bencze Tamás könyvtáros,
Balatonfüred

Z. Karkovány Judit ny. középiskolai tanár,
Budapest

A folyóirat kapható:

Balatonfüreden a Városi Könyvtárban,
a Városi Helytörténeti Gyűjtemény
és Kiállítóhelyen,
a Tourinform Irodában és
az Arácsi Népházban.

Köszönjük a szerzőknek, alkotóknak, hogy tiszteletdíjukról lemondtak,
és ezzel támogatták a folyóirat megjelenését.

NÉMETH LÁSZLÓ

A BALATONFÜREDI SELTERS GYÓGYVIZES KORSÓK KÉRDÉSÉHEZ

Balatonfüred a XIX. század közepén a gyógyforrások vizének forgalmazásához sokezer erre alkalmas úgynevezett seltersi típusú kőedény korsót szerzett be a németországi Hessen tartomány fazezka központjától. A korsók történetéről azonban eddig megfigeledkeztünk. Mielőtt e témában hozzászólásom lényegére térnék, személyes emlékeimből két esetet említek.

Több mint három évtizeddel ezelőtt, 1978-ban egy soproni tartózkodásom alatt nagy érdeklődéssel látogattam a város hírességeit és családi gyűjteményeit. Ekkor kedves ismeretség révén, mint a régiségek iránt érdeklődő, lelkes kezdő gyűjtő, ajándékba kaptam egy érdekes, kis füles korsót. Henger alakú, 23 cm magas, kb. 8 cm átmérőjű, a színe barna. Különösen tetszett az edényen lévő körpecsétje, „Selters-Nassau” felirattal, és abban a koronás sas. Igen réGINEK véltem az alján látható fésűs fogazású lemezszerés miatt is, mint a régi korongolás egyik fázisának drótlevágású nyoma. Tudtam, hogy érdemes darab lehet, mivel Storno Gábortól, a soproni híres műgyűjtő család tagjától kaptam, azóta is megbecsüléssel őrzöm.

Megtudtam, hogy a tárgy szakszerű meghatározása a „sómázás kőedény” kategóriába tartozik, anyagának rendkívüli keménysége és az alkalmazott külső máz miatt. Ilyen korsót akkoriban a régiséggel foglalkozóknál, gyűjtőknél csak elvéve láttam, kéllően nem értékeltek, történetét nem ismerték, ez talán ma is így van. Esetenként ecetes korsónak használták, vagy pálinkát, petróleumot tartottak ezekben, kiváló anyaga mindezekhez megfelelőnek bizonyult.

Ezt követően jóval később egy, az előbbihez hasonló – gyógyvizesnek mondott – második korsó is került hozzám, amit 2011 júniusában késedelem nélkül a Városi Múzeumhoz, a Helytörténeti Gyűjteménynek adtam. Ennek körpecsétje a koronás sassal „Nieder Selters – Nassau” és „Königlich Preussische Brunnen Verwaltung” felirattal. Úgy véltem, hogy a gyógyvizekkel kapcsolatban helye lehet a Helytörténeti Gyűjteményben. Ezt így tartottam helyesnek, de akkor arra még nem is gondolhattam, hogy az ilyen Selters feliratú korsónak valamikor tényleges szerepe volt a füredi forrásvíz hasznosításának XIX. századi múltjában.

A történeti előzményt nem ismerők azonban most a közelmúltban megjelent kutatási anyagból szerezhetünk tudomást a korsók régmúlt füredi kapcsolatáról. Hozzászólásom lényegeként itt nagy-

rabecsüléssel hivatkozom a hozzáértő, fáradhatatlan kutató, Lichtneckert András Balatonfüreden 2013-ban megjelent, szakmailag rendkívül értékes, hiánypótló munkájára. Könyvének címe: „A balatonfüredi savanyúvízi gyógyfürdő története az alapítástól az államosításig 1702–1949”. A munka részletes alapossggal feltár és összefoglal sok-sok ismeretet, amit levéltári kutatásokkal megalapozottan, hitelesen dokumentál. Leír olyan részleteket, amelyekből a forrás létezésének, vízfelhasználásának, a fürdőtelep életének, évszázados fejlődésének, társadalmi jelentőségének lényegét, történetét megismerhetjük. Értékes tudnivalókat kaptunk a hazánkban most szétszórtan felbukkanó, általánosságban eddig meg nem becsült seltersi korsókról, eredetükről. Munkája foglalkozik a füredi savanyúvíz-szállítás korai gyakorlatával, amikor a forgalmazás részben üveg, majd az úgynevezett seltersi kőedény korsókban, palackokban is történt. A feltárt adatok szerint Balatonfüred a XIX. század közepén (már 1836-tól) sok ezer darab seltersi típusú kőkorsót hozatott, és savanyúvizét ezekben szállította. Ez a Rajna menti Hessen tartományból származó német kőcserép rendkívül megfelelőnek bizonyult, anyaga vizet át nem eresztő és savaknak ellenálló.

A seltersi korsó típusának bemutatása miatt példaként az átadott tárgy fotóját ide csatolom.

Füredi gyógyforrásunkkal számos, korábban megjelent írás foglalkozik, ezek közül mostani témánkhoz említsük meg Zákonyi Ferenc „Balatonfüred” c. könyvéből 1988-ban írt egyik emlékezését: „A füredi vizet távolabbra nem üvegpalackokban, hanem az úgynevezett kőkorsókban szállították. Valaha sok volt belőlük, ma sehol sem látni, pedig jó volna ismét forgalomba hozni – emlékként is –, és ellátni a régi füredi pecséttel és felírással”.

Témánk tanulmányozásához a gyűjtő számára értékes adatokat tartalmazhat még – ugyancsak Lichtneckert András szerkesztésében és magánkiadásában – a Balatonfüreden, 2007-ben megjelent Norbert Zabel és Heinrich Mangold „Párhuzamos történetek Európában” című kiadvány. Ebben a német seltersi források működését történeti időszakként tárgyalják, például: „a nassaui közigazgatás alatt 1803–1866”, illetve: „a porosz közigazgatás alatt 1866–1894” c. fejezetekben. Erre a gyűjtőnek célszerű figyelni, ez a tárgy korának meghatározásához lényeges adat. Ha a koronás sas mellett körpecsétet például csak a „Selters Nassau”, „Niederselters Nassau” szerepel, ez korábbi, mint a körpecsét alatti kiegészítő feliratú „Königlich Preussische Brunnen Verwaltung” kora. Ezek a nálunk előforduló korszok leggyakoribb jelzései. Az egyéb forgalmazók másfajta, saját jelzést használtak.

Szögletes és hasas kőkorsó, „krúp”

Az úgynevezett kőedények, kőcserepek gyártásáról megemlíthetjük azok bonyolult munkamenetét. Különös feladat a megfelelő anyag felkutatása, kitermelése, esetenként kb. húsz méter mélységű föld-kutakból. A kiégetéshez 1200–1500 °C körüli hőmérsékletet kellett biztosítani, és a több napig tartó égetés közben a megfelelő hőfok szintjén a sómáz elnyeréséhez nagymennyiségű sót időben adagolni, ez a nátriumgőz előállításához kellett. A

rendkívül munkaigényes feladatot évszázadok alatt kialakult fazekas kézműiparként végezték, 1700-tól már a seltersi korszokkat is így készítették. A hengeres flakonok mellett még szögletes és hasas formákat gyártottak, az utóbbiakat csak a XVIII. században. Az ilyen korszok régi hagyomány szerinti gyártása az 1870-es évek végéig történt, majd ismét az üvegpalackok következtek.

A füredi hengeres Selters-korszok általában kis eltéréssel 6 dl űrtartalmúak, kiskorszoknak nevezték, a fentiekben ezeket említettük.

A kőcserepek termelési, kortörténeti folyamataival korábban például bőven foglalkozott a gyűjtők által ismert német kiadású „Sammler Journal” c. folyóirat. Az újságnak külön hasznos fejezete volt a „Mineralwasserkrüge”. Ebben bemutattak néhány seltersi körpecsétet is, ilyenekről a fentiekben szó volt. E címszó alatt – a gyűjtők tájékoztatásaként – a korszok korától, ritkaságától és a kút pecsétjétől függő gyűjtői forgalmi árakat is közöltek, tehát gyűjtői értéknek minősültek.

Korszokinkat százötven év körüli koruk és a balatonfüredi magyar kapcsolatuk miatt ma már talán egyértelműen régiségnek tekinthetjük, régiség a gyógyító savanyúvizek történetében. A napjainkban különösen értékelt patikaedények sorába is sorolható, ugyanis forgalmazásuk esetenként patikában történt.

Fentieket azzal szeretném zárni, hogy hozzászólásom célja kizárólag a balatonfüredi forrással kapcsolatos tárgyi emlékünkn megőrzésének hangsúlyozása volt, figyelemfelhívás. Biztatás a gyűjtőknek, hogy a még felbukkanó, feltalálható, kallódó seltersi korszokkat gyűjtsük, és ezekből lehetőleg bőven juttassunk a balatonfüredi Városi Helytörténeti Gyűjtemény számára. Talán feltételezhetjük, hogy ezek mind a füredi kutunk sok ezer darabos forgalmának maradványai. Érdeemes lenne tanulmányozásuk, bemutatásuk.

Közismert, hogy a füredi emlékeket sokan szívesen gyűjtik, mint a rendkívül kedvelt korabeli ivókúra poharakat, akár szintelen, vagy bordó rubinpácolt, az épületek köszörült képeivel, kristálystílusú formákkal. Ezekhez a szerényebb megjelenésű gyógyvizes palackok is csatlakozhatnak.

Irodalom:

Lichtneckert András: *A balatonfüredi savanyúvízi gyógyfürdő története*. Balatonfüred, 2013.

N. Zabel – H. Mangold: *Párhuzamos történetek Európában*. szerk. Lichtneckert András. Részdokumentuma: A niederseltersi gyógyforrás; *Der Kurort Füred am Plattensee*. LA könyvtár 4. Balatonfüred, 2007.

Sammler Journal c. folyóirat. Reichertshausen, 1984.

Z. KARKOVÁNY JUDIT

MARKÓ ISTVÁN BALATONFÜREDI KOVÁCSMESTER 1893–1980

Markó István 1893. október 12-én született Peremartonban. Az elemi iskolát szülőfalujában végezte, majd szüleivel 1908-ban Felsőörsre költözött. A családi emlékezet szerint iskolás korában „hamar eljárt a keze” – a felnőtt Markó Istvánt ismerve nem annyira verekedős lehetett, mint inkább igazságtevő.

A kovácsmesterséget Veszprémben kezdte tanulni. Az első világháború kitörésekor kovácssegédként sorozták be katonának; géppuskás kiképzést kapott, föltehetően mesterségére való tekintettel. Az ekkor készült fényképen katonazubbonya gallérján jobb és bal oldalon a rangjelzésre utaló két-két csillag látható, ezek azonban nem fémből, hanem csontból készültek: a tizedeseknek jártak. A fényképről ránk tekintő kiskatona arcán az alkalomhoz illő elszántságnak, lelkesedésnek nyomai sem fedezhetők fel.

Markó István bevonuláskor készült fényképe

Hamarosan mindkettőre szüksége lett volna. A galíciai¹ frontra került, ahol az osztrák-magyar hadsereg rögtön 1914-ben, a háború első hónapjaiban súlyos vereségeket szenvedett. („A magyar honvéd hadosztályok ... a Monarchia haderejének legmegbízhatóbb és legvitézesebbül küzdő seregtestjei közé tartoztak ... a hadvezetőség őket küldte legtöbbször a veszélyesebb frontszakaszokra, éppen ezért ezeknek a magyar hadosztályoknak már 1914–1915-ben súlyos veszteségei voltak.”)²

Markó István tüdőlővést kapott a fronton. A csata helyszínét és idejét száz év távlatából nehéz pontosan megállapítani. Az ütközet után a még életben lévő sebesültek között az egyik szanitéc, Dobos Bálint, akivel egy időben voltak inasok Veszprémben, döbbenten ismerte föl. „Te vagy, Markó Pista?” Helyet szorított neki a sebesültektől túlszűfolt kocsin. Két órás zötykölődés után még éppen időben érkeztek meg az egyik krakkói kórházba.

A kórházban eltávolították a golyót a tüdejéből, az operáció után azonban kiderült, hogy a jobb karját nem tudja megmozdítani. Vállalt egy újabb beavatkozást; az orvosok felkészítették rá, hogy nagyon fájdalmas lesz, ezért lekötözték, a fogai közé egy bőrdarabot szorítottak, majd helyre tették a sebesüléskor kificamodott karját, vállát. Ezután már jobban mozgott a karja, de soha többé nem jött rendbe teljesen.

Huszonöt évesen hadirokkantként fejezte be az első világháborút. Sem a frontszolgálatért, sem a sebesülésért nem kapott kitüntetést: a Károly csapatkeresztet és a Sebesülési érdemérmet IV. Károly 1916-os megkoronázása után alapította. A Károly csapatkeresztet és a Sebesülési érdemérmet csak 1916-ban, illetve 1918-ban alapították.

Markó István az 1920-as években

1918-ban Felsőörs község az alábbi – meg nem jelölt céllal kiadott – igazolást állította ki számára:

BIZONYÍTVÁNY

Felsőörs község előljárósága igazolja, hogy Markó István 1893-beli peremartoni születésű és illetőségű 1908 óta a mai napig felsőörsi lakos kovács segéd itt tartózkodása alatt úgy polgári mint politikai tekintetben kifogástalan magaviseletű szolid, szorgalmas és józan életű, büntetve nem volt, büntett vagy vétség vizsgálata alatt nem áll, a lakosság tiszteletét és szeretetét vívta ki magának, mint hadirokkant tehetsége szerint iparkodik hivatását betölteni.

Felsőörs, 1918. febr. 2.

Molnár Ferenc
jegyző

Csapó Károly
bíró

Fél évvel később, 1918. július 30-án a balatonfüredi járás illetékes hivatala mint „első fokú iparhatóság” megállapította, hogy „a KOVÁCS ipar gyakorlásának feltételeit saját személyében kellőképpen igazolta” és besorolta a községi iparosok közé.

Ekkor már balatonfüredi lakos volt, Somogyi utcai műhelyét a háborúban elesett kovács özvegyétől vette bérbe. „*Tehetsége szerint iparkodott hivatását betölteni*”: megtanult balkézzel dolgozni, 1923-ban a géplakatos képesítést is megszerezte. Ugyanebben az évben a Balatoni Szövetség által rendezett borászati, kertészeti és ipari kiállításon „*Kiváló ipari munkáért*” ezüstéremmel tüntették ki. A díjazott munkadarab egy hintó – a hivatalos megnevezés szerint: „hajtókocsi” –, amelyről a *Balatunfüred* című újság lelkes tudósítója a kiállítás megnyitásakor úgy nyilatkozott, hogy „*a maga részéről ennek ítélne oda az aranyérmet*”.³

A Balaton-felvidéken sosem volt jelentős gabonatermesztés, a füredi gazdák is csak önellátásra termesztettek egy kevés búzát, rozst, zabot. A cséplést azonban a modern idők követelményeinek megfelelően már géppel végezték. A községben található cséplőgépeken két lakatos dolgozott nyárra: Markó István és Újhelyi Sándor.⁴

Béna jobb keze ellenére alkotott még valamit, ami már az iparművészet határát súrolja: remekbe kovácsolt kapukat, kerítéseket. Divatba is jöttek a Markó-féle vaskapuk, különösen Papkeszibe rendelték sokat belőlük. Magam eddig csak egyetlen olyat láttam, amelyet egészen biztosan Markó István készített: a Dr. Kenessey Károly orvos-őrnagy síremlékét övező kerítést a Bajcsy-Zsilinszky utcai régi református temetőben. Ezen a kis hegytel végződő szív alakú minta jellegzetes Markó-motívum. A református temetőben még jó két tucat hasonló szépségű vaskerítés található.⁵

Oklevél-részlet

Dr. Kenessey Károly sírkerítésének részlete

Az 1923-ban kapott oklevél

Munkáját a fürediek hamarosan elismerték, a *Balatoni címtárban* a 30-as évektől elsőként szerepel a neve a kovácsmesterek között. Köztisztelőben álló ember lett, akiről azt is tudták, hogy véleménye mellett mindig határozottan kiáll. 1938-ban, amikor a gazdák mellett először kerültek be iparosok is a községi képviselők közé, Markó Istvánt is a testület tagjává választották; a képviselő testületnek 1948-ig tagja maradt.⁶

Augusztus 20. Szent István ünnepe már a 30-as években is munkaszüneti nap volt. Egyszer mégis megtörtént, hogy a mester István király napján is dolgozott: valaki sürgősen patkót kért tőle a lovára, mert anélkül lesántul a ló, mire a Balatonfüredtől nagy távolságra lévő falujába hazaér vele. Markó István beverte a patkót, néhány nap múlva azonban a főszolgabíró maga elé rendelte számonkérésre, minthogy az ünnepnapon végzett munka, amelyért még fizetnek is: büntett.

Markó elmagyarázta a sürgős patkolás okát.

– *Döntsön a főbíró úr, ahogyan akar, nekem EZT kellett tennem. Különbén meg István király nem rám hagyta a vagyonát, hanem a papokra* –, mondta befejezésül és elindult kifelé.

– *Jöjjön csak vissza!* –, szólt utána a főbíró.
– *Még egyszer elmondjam?!*
– *Nem szükséges. Szerencséje van, mert én református ember vagyok* –, zárta le az ügyet a szolgabíró.

Markó István megnősült, a tihanyi Vörös Lídiát vette feleségül. Hamarosan már egy gyermek is volt a családban, egy leányka: Ágnes.

Ehhez illően meg is házasodott: megvásárolta az addig bérelt műhelyt és a mellette lévő ingatlant, s 1932-ben itt építtette föl a házát Szabó Ferenc kőműves mesterrel. A műhely és a családi ház közé egy kisebb, önálló épület is került: ebben laktak a mindenkori kovács-segéddek. Az egyre szaporodó munkához egy-két inasra és segédre föltétlenül szüksége volt: a kovács-mesterség nem egyszemélyes tevékenység.

Földet vásárolt Aszófő és Füred között az ún. Belső-telken és szőlőt telepített. A szőlő és bortermelés egész életében szívéhez közel álló tevékenység lett, kezdetben csak pihentető kedvtelés, később jövedelem-forrás is. Az 1953-as tagosítás előtti években 100 hektoliter bora termett. Tősgyökeres balatonfürediként horgászni is szeretett, az

egykori Fenék-fürdő – a mai kemping mellett – saját stége volt.

A Markó család

1941-ben, Jugoszlávia felbomlása után jelentős délvidéki területek – a Trianonban elveszített Bácska, Baranya háromszög, Muraköz és a Muravidék – kerültek vissza Magyarországhoz: összesen 11.417 km² terület 1.025.508 lakossal, amelynek 36,6 %-a magyar, 19 %-a német és 16 %-a szerb volt. (Révai Új Lexikon 5. kötet. Szekszárd, 2000). A visszacsatolt területeken a Horthy-adminisztráció katonai közigazgatást vezetett be; hadi események nem történtek, a lakosság azonban gyakran tanúsított fegyveres ellenállást, gyakoriak voltak a partizán-akciók is. (A délvidék 1 millió 145 ezer lakosából mindössze 301.000 volt a magyar, nem mindenki számára jelentett örömet a visszacsatolás.)⁷ Így került sor arra, hogy a hadirokkantként leszerelt, ötvenedik életéhez közelítő Markó Istvánt a második világháborúban is behívják katonának. Nem tudjuk pontosan, mennyi ideig tartott ez a második katona-idő, feltehetően hónapokig, egyszer még szabadságra is hazajöhetett. Családja megdöbbenve látta, hogy a bajusza hirtelen teljesen megőszült: az orvlövészek akciói kiszámíthatatlan életveszélyt jelentettek.

A fiatal balatonfüredi jegyzővel, Felhőfalvi Gyulával katonáskodott együtt. A romantikus nevű főhadnagy maga mellé osztotta be, és kímélte, amennyire csak tudta, megtörtént, hogy a bakancsát is ki-

pucolta. „Nem lenne megállásom a fürediek előtt, ha megtudnák, hogy csicskázatom!”

A háború után gyakran volt ebéd-vendég Markóéknál.

Markó István Buksi kutyával

1944 nyarán Balatonfüreden is elrendelték a deportált zsidó családok üresen maradt lakásainak és a lakásokban található vagyontárgyaknak állami tulajdonba vételét. Hivatalos leltárt vettek fel mindenről, majd a lakást lepecsételték, a leltáríveket és a kulcsokat átadták az előljárásnak. Az ingóságokat egy későbbi időpontban árverezés útján kívánták az állam javára értékesíteni.

A deportáltak személyenként 50 kg súlyú poggyászt vihetek magukkal a gettóba, elsősorban a legkevésbé nélkülözhető ágyneműt, ruhafélét és élelmiszert. Minden egyéb az elhagyott otthonokban maradt, és nemsokára szabad prédává vált, de még nem volt az. A tervbe vett árverezésre sosem került sor; az élelmesebb emberek rövid idő múlva elkezdtek ilyen-olyan pecsétes igazolások birtokában kiigényelni a gazdátlanul vált holmikat. A nyilasok azután már a látszatra sem ügyeltek, amit kinnétek maguknak, vitték alibi-engedély nélkül. Természetesen nem a szegény zsidók szoba-

konyhás udvari lakásaiban, hanem a jómódúak házaiban keresték a zsákmányt.

Néhány nyilas fickó egy olyan házba akart bejutni, ahol sok értékes holmira számíthatott, még egy akkoriban különösen becses holmira: rádióra is. A ház elhurcolt tulajdonosai évtizedekig éltek a faluban, mindenki szerette, becsülte őket. A nyilasok is jól ismert füredi család fiai voltak, épp ezért szerettek volna valami „hivatalos” színezetet adni tolvajakciójuknak. Megkeresték Markó Istvánt és utasították, verje le az ajtóról a lakatot, nyissa ki az összes zárat. Markó megtagadta a parancs teljesítését.

– *Ezért lelövegethénék!* – fenyegetőzött az egyik nyilas.

– *Az én kezemmel akkor sem fogtok lopni!* – volt a válasz.

(Az egyik fiú 1945-ben Amerikáig futott a felelősségre vonás elől, a másik több évig ült börtönben. Nem a tolvajlást, súlyosabb tetteket kértek számon rajta.)

A háború 1944 decemberében ért el a Balatonhoz.

A déli parton mindenütt szovjet hadosztályok állnak, az északi part a német-magyar védelmi rendszer első vonala. A balatonfüredi sétányon szögesdrót-akadályok, a parkban lövész- és futóárkok, tüzérségi állások, a környező dombokon 18 nagy teljesítményű légvédelmi fényszóró. Megkezdődik a Balaton elaknásítása. Legelőször a balatonfüredi öblöt és a tihanyi révet aknásítják el: a hadvezetés a Szántód és Tihany közötti keskeny szorosnál tart leginkább áttöréstől. December végén a hőmérséklet tartósan $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$ alá süllyed, a Balaton befagy. Betonnehezékekkel kezdetleges jég-törővé átalakított hajókkal csatornákat vágnak a vízben, ezek azonban újra és újra befagynak; a jég még nem teherbíró, de folyamatosan hízik.

Sok füredi család a községtől távolabbra, a szőlőkbe, préházakba költözik ki. Az erdős területen viszonylagos biztonságban érzik magukat: az aknázástól, bombázástól ott nem kell tartaniuk, s tudják, hogy sem a német, sem a magyar katonai egységek nem távolodnak már el a műutaktól. Markó Istvánék is a Bocsár-dűlőben keresnek menedéket.

A községet végül nem a tó felől éri támadás: februárban a szovjet tüzérség a déli partról lövi a pályaudvar környékét. Repülőgépek bombázzák az Alsóörs és Balatonfüred közötti vasútvonalat, Balatonfüred légterén át Tótvázsony és Veszprém körzetét. Március 19-én az egyre kisebb létszámú német és magyar csapatokat elindítják Keszthely felé,

egy magyar hadosztály Alsóörs-Balatonfüred térségéből fedezi a visszavonulást. A műút lezárva. A vasút felrobbantásra vár. Március 25-én a szovjet csapatok végül Arács felől érkeznek a községbe, ahonnan harc nélkül nyomulnak tovább Aszód felé.⁸

A Markó család 1945-ben, elől Markó István, felesége és Buksi kutya, hátul, balról jobbra: Ágnes, egy orosz katona, jobboldalt: Ágnes tihanyi unokanővére

Az orosz katonák is tisztelték Markó Istvánt. A Balatonfüreden állomásozó csapatok között lovasági alakulat is volt, egy visszaemlékező szerint kozákok.⁹

A tiszték – a háború előtt állatorvosok – sürgősen kuznyecot /kovácsot/ kerestek a lovak ellátásához. A falubeliek a Markó műhelyhez igazították őket.

– *Én vagyok a kovács. Elkezdek dolgozni, de csak akkor, ha az udvaromba egy katonát állítanak, és senkit a lakásomba nem engednek.*

Az orosz tisztnek nem tetszett a feltétel, úgy vélte, a magyar mester nem tart ott, hogy bármi kikötése legyen.

– *Rajtam kívül sehol a környéken nem kap kovácsot. Agyonlőhet, de másképp akkor sem dolgozom. És kérek egy embert, aki segít a lovakat patkolni.*

Megkapta a kért segítséget, szükség esetén többen is dolgoztak a keze alatt a műhelyben. A házban három lány kapott szállást: Nyina, Kláva, Natasa, a katona-postáskisasszonyok. Az oroszok végül annyira megszerették Markóékat, hogy ősszel szüretelni is segítettek. Az első találkozáskor oly' szigorú Péter kapitány a hazaindulás örömeire ren-

dezett vidám alkalommal még Buksi kutyától is név szerint búcsúzott.

A békekötés után Balatonfüreden is egymás után alakultak újjá a politikai pártok és egyesületek. Legelőször – már 1945 áprilisában – a nagyközségben korábban ismeretlen MKP (Magyar Kommunista Párt) alakult meg. Tagsága részben értelmiségiekből, részben a szegényebb munkásrétegek képviselőiből, hajógyári munkásokból, napszamosokból tevődött össze. Utóbbiak között számos ún. „kisnyilas” akadt, akik szociális okból vagy számításból léptek be a nyilas pártba. (1944 novemberétől a pártszolgálatosok például mentesültek a frontszolgálat alól.) Akik a nyilas pártban aktív szerepet nem játszottak, azoknak semmiféle retorziótól nem kellett tartaniuk, de azért nagyon igyekeztek korábbi „ballépésüket” elfeledtetni.¹⁰

A szépkorú fürediek közül néhányan még emlékeznek Frédi bácsira: kis mitugrász emberke volt, 1944-ben buzgó nyilas, 1945-től még buzgóbb kommunista. Habozás nélkül cserélte föl a nyilas-keresztes karszalagot a piros színűre, s ugyanolyan szigorral irányította az ügyfeleket a községháza bejáratánál.

Egy alkalommal Markó Istvánnak is dolga akadt a hivatalban, Frédi bácsi azonban sehogy nem akarta beengedni. Markó végül elunta a vitát, székestül felültette Frédi bácsit az íróasztalra: „*Itt maradsz, amíg én el nem végzem a dolgomat!*” Hiába mutogatott Frédi bácsi a piros karszalagjára, Markót nem hatotta meg: „*Nem érdekel a politika, én egy magyar iparos ember vagyok, semmi több!*”

A kis ember jobbnak látta csöndben fönn maradni, amíg a kovácsmester dolga végeztével el nem távozott.

A 20. században Balatonfüreden is egyre gyakoribbá váltak a „vegyes házasságok”: ha különböző felekezethez tartozó pár kelt egybe, a szokásjog szerint a születendő gyermekek közül a fiúk az apa, a lányok az anya vallását követték. A valláskülönbség nem föltétlenül jelentett akadályt a házasságkötésnél, Luttor Ferenc katolikus plébános és Vámos Géza református lelképásztor „természetesnek találták a felekezeti közeledést és áldásukkal kísérték”.¹¹ A katolikus Markó Istvánnak és a református Vörös Lídiának református leánya, Ági vasárnaponként templomba induló édesapjának szépen megkötötte a nyakkendőjét, és gondosan a zsebébe készítette a „perselypénzt”, hogy ne kelljen a mise közben az erszényét keresgélnie. Egyszer azonban szóvá tette, miért nem adakozik ilyenkor bőkezűbben.

– *Csak forintot adok. Az adót /egyházi adót/ befizettem, és ha majd nem csörömpölnek mise közben az orrom alatt a persellyel, akkor adok – válaszolta az édesapja.*

A vallási tolerancia sajnos nem működött minden esetben. Amikor a református Ágnes és a katolikus Vajda Ferenc készült összeházasodni, Gubicza esperes szigorú számonkérésre hívatta be Markó Istvánt a plébániára.

– *Nem Istennek tesző, hogy a mi neveltünk elhagyja a hitét!*

Markó ezúttal is kertelés nélkül mondta meg a véleményét:

– *Esperes úrnak nem tetszik, nekem pláne nem tetszik, a fiú édesanyja rózsafüzérrel jár, biztosan annak sem tetszik. Akkor mégis a magasságos Úristennek kell, hogy tetsszen, mert ezeket már szétválasztani nem lehet.*

A Rákosi rendszer végén – 1951 és 53 között – a balatonfüredi nagygazdák szőlőbirtokait is elvetették, „államosították”. Az államosítást az ún. „tagosítás” követte: a tsz területének egységes kialakítására hivatkozva a kisebb birtokok tulajdonosait birtokcserére kényszerítették. A hivatalos rendelet szerint az érintettek választhattak a cserére felkínált területek között, valójában vita nélkül el kellett fogadniuk a kijelölt ingatlanokat.¹² Markó István 1957-ben búcsúzott el a Belső-földeken két évtizede művelt szőlőjétől, a pincétől, a 16 hektós hordótól, benne kedvenc borával, a rizlingszilvánival. Lett helyette telek a Kéki-völgyben, az Ajtós dűlőben.

– *Pista bácsi, meg vagy elégedve a kapott földdel?* – kérdezte tőle egy veszprémi főelvtárs, aki gyakran járt hozzá pincészerre. (Jó bora és korrektsége miatt nem ritkán tartottak pincészer közéleti emberek a Markó pincénél.)

– *Ezt adták, ez lesz!* – volt a válasz.

Nem az az ember volt, aki kér, ügyeskedik. És nem adta fel: próbálkozott a szőlővel a Kéki-völgy meszes-agyagos földjén is. Ha jó volt az időjárás, ott is megtermett 25 hektó bora.

Még hetven éves korán túl is dolgozott. Mesterségbeli tudását is továbbadta: utolsó tanítványa, Sándor István kovácssegéd felszabadulása után a Hajógyár megbecsült munkása lett. Nem a munkából lett elege, hanem az adminisztrációból. Sértőnek érezte –s nem is jogtalanul –, hogy egyre sürűbben ellenőrzik a műhelyében kiállított számlákat. Végül egyszerűen kidobta a számla ellenőrzőket:

– *Ha jól érzik magukat, ha nem, menjenek ki innen!*

– *Ez magának az iparjába kerül!* – hangzott a fenyegetés.

Letette a kovácskötényét, bement a tanácshoz, és kérte a nyugdíjazását.

Nyolcvan éves korában átadta Ágnes lányának a pincekulcsot. Visszavonult. Minden vasárnap elment a templomba, majd a mise után meglátogatta egy-egy barátját, dédunokáit. Csak rövid ideig időzött. Megélte, hogy a család új házat épített, a pince mellett. Nyolcvanhét éves korában, családjával körében hunyt el, 1980. október 3-án.

Kovácsüllő

Jegyzetek:

1. Galícia: 1772 és 1918 között az Osztrák–Magyar Monarchia legnagyobb és legnépesebb tartománya.
2. Az első világháborúról és a Monarchia hadseregéről lásd: Wikipédia
3. Balatonfüred, 1923. szept.20. 1. old. és 1923. okt. 27. 3. old.
4. Lichtneckert András [szerk.]: *Balatonfüred és Balatonarács története*. 314. old. [a továbbiakban Lichtneckert: i. m.]
5. A fürdőtelepen a múlt század elején épült villák mellett is gyakori a hasonló kovácsoltvas kapu és kerítés. Bizonnyára több mester kezemunkái; hasznos lenne (fényképes) összeírást készíteni róluk, amíg a modernizáció vagy a fémgyűjtők áldozatául nem esnek.
6. Lichtneckert: i. m. 448. és 487. old.
7. A Délvidék visszacsatolásáról lásd: Wikipédia
8. Veress D. Csaba: *Balatonfüred a front első vonalában*. In: Füredi História 17. szám (2007./2.) 14–27. old.
9. Szilágyi Ákos ny. agrármérnök (Győr) visszaemlékezése. Kisgyerek lévén 1945-ben nagy élményt jelentett számára, hogy a katonák föl-fölültették maguk elé a nyeregbe, „meglovagoltatták”.
10. Lichtneckert: i. m. 473. old.
11. Jegyzet: Dr Csizmazia Darab József visszaemlékezése édesapjára, Cs. Darab Józsefre. Kézirat a család tulajdonában.
12. Lichtneckert: i. m. 501. old.

* A borítón látható halászcím: „Ó, mely sok hal termett a nagy Balatonban” anno 1942-ben! A grafikus maga is jól ismerte ezeket: a halászcím keretén jobbról balra haladva az illetékbélyegen *harcsa* látható, a következő hal nem azonosítható, ezután *sügér, süllő, ponty, csuka*, majd ismét *harcsa*, végül *balin* és *kárász* következik. A meghatározásokat Rácz Jánosnak köszönöm.

Tüzi fogó

Köszönöm Vajda Ferencné Markó Ágnesnek és Vajda Istvánnak, hogy Markó István élettörténetét elbeszélték, a családi iratokat és fényképeket a Füredi História rendelkezésére bocsájtották.

BALATONFÜREDI VITORLÁSTELEPEK 1.

A vízisport telepeket bemutató sorozatunkat azért indítjuk, mert nyilván nem közömbös Füred lakosságának, mi is történt az „ablakuk előtt”, és mi változhat még napjainkban is a város alsó, Balaton-parti területén. Azon a csodálatos parton, ahol a hagyományos sétány, a kikötő, és a sok parti létesítmény fekszik. És amelyek részben el is zárják a Balatont a nagyközönség elől. Mi is a történetük ezeknek, milyen céllal foglalták el az oly becses parti sáv egy-egy részét, miképpen formálták át a kezdeti nádas, ingoványos partot, mennyiben járultak hozzá Füred hírnevéhez, hogyan növelték városunk vonzerejét, látogatottságát?

Füreden már 1867-ben létrejött az első „yacht egylet”, később sólya és műhely épült, 1880-tól megkezdtek a vitorlás túra- és versenyhajók építését, 1882-ben már vitorlásversenyt rendeztek, 1884-ben újabb vitorlás egyesületet alapítottak, 1885-ben létesült a szép, arányos balatonfüredi klubház, amely a balatoni vitorlázás fő központja lett. Azóta már számos vitorlás egyesület tart fenn kikötőt, klubházat, vízi telepet, Balatonfüred a magyar vitorlássport fellegvárára továbbra is. A sorozat első részének két cikke a MAFC telepét mutatja be.

Balatonfüredi MAFC vitorlástelep 1968 október
Fotó: Linszky Iván

RÁCZ JÁNOS

A MAFC VITORLÁS SZAKOSZTÁLY BALATONFÜREDI TELEPE

BALATONFÜRED, SZÉCHENYI U. 10.

A Balatonfüreden működő vitorlás szakosztályok a sportágban mindig is a legsikeresebbek közé tartoztak. Az egyik füredi partszakasz, a város akkori nyugati szélén fekvő terület tulajdonjoga 1957-ben került juttatás címén az egykori Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemhez. A jogot azonban 1959-ben visszavonta a magyar állam, az ÉKME ezután a terület használója lett. A Műegyetemi Atlétikai és Futball Club (MAFC) az 1958 áprilisában megtartott elnökségi ülésén foglalkozott a vitorlás szakosztály ügyével azért, mert az egyetemi szakszervezet a sportegyesület megkérdezése nélkül hir-

detett meg üdülést a vízitelepre. Az egyesület mint a balatonfüredi ingatlan üzemeltetője tiltakozott, arra hivatkozva, hogy a területen üdültetés nincs, ott csak sportolók, a MAFC igazolt versenyzői tartózkodhatnak. A MAFC Vitorlás Szakosztály a Műegyetemi Atlétikai és Futball Clubon belül önálló szakosztályként, a club elnöksége illetve elnöke felügyelete alatt működik, a Magyar Vitorlásszövetség tagjaként. A szakszervezet bejelentette azonban két szobára az üdültetési igényét, végül az ÉKME rektora 1959 februárjában hozott határozata szerint „a telepet a mindkét budapesti műszaki egyetem hall-

gatóit és dolgozóit felölélő MAFC Vitorlás Szakosztálya, az ÉKME szakszervezete és az ÉKME KISZ Bizottsága használja.” A MAFC elnöksége 1960 júniusában jelentette be, hogy a füredi sporttelep teljes mértékben az egyesület tulajdonába került, 1964-ben kérelmezték is, hogy a telep kezelője az ÉKME helyett a MAFC legyen. A Veszprémi Járásbíróság helyt adott a kérvénynek, ugyanakkor az akkoriban még két helyrajzi számon szereplő üdülőtelep egyik fele esetében (1327/4. h. sz.) az ÉKME és a Budapesti Műszaki Egyetem egyesítése után a BME-t jelölte meg kezelőnek. A sporttelep helyrajzi számainak egyesítésekor a tulajdoni lapokon a Budapesti Műszaki Egyetem Atlétikai és Futball Clubot, mint nem létező jogi személyt jegyezték be. A vízitelepnek nádassal körülvett kikötője volt, egy régi kőház és fabarakkok álltak az udvaron. A motoros hajó neve No Csak (no csak, megint beindult...) volt. Az edző Király László, az övé volt a Vihar nevű 22-es, kilencszeres magyar bajnok hajó. 1972-ben a Vörös Meteor telepen, 1973-ban a Spartacusban (Földváron) vendégeskedtek a MAFC vitorlázói, mert épült a műegyetemi üdülő, az új kikötő és a vitorlázóház.

A balatoni ingatlanon háromszintes üdülőépületet emeltek, a telep 1974 és 2002 között egyrészt az üdülni vágyó hallgatók, oktatók és dolgozók nyaralási igényeit szolgálta, másrészt vitorlástelepe volt a műegyetemi vitorlás szakosztálynak. Fölépült a BME üdülője mellett egy kisebb épület a vitorlázók szobáival, vizesblokkokkal, műhellyel, szertárral és irodával. A gondnok Csáky András, a hajóács Bruckner László, később Tóth László volt. A sokáig olimpiai hajóosztály, az FD (repülő hollandi) osztály mezőnyében a MAFC-ban a Szentpéteri Ádám – Krénusz Ferenc, Majoross Péter – Magyar Géza, Csikós János – Bíró István, Oravecz Béla – Szabó László és a Bakos Tamás – Endrédi Marcell páros versenyzett. A MAFC füredi vízitelepén létesült két épület nagyjából változatlan formában ma is áll, a régi kőházat azonban lebontották. Jól sikerült parkosításra, és természetesen a kikötő kiépítésére is sor került. Végül a nyugati szomszéd terület megszerzésével parkoló is létesült.

Az 1990. évi LXX. törvényben megvonták a társadalmi szervezeteknek az állami tulajdonú ingatlanokra vonatkozó kezelői jogát. A szervezeteket ezután ingyenes használati jog illette meg azokra az ingatlanokra, amelyek kezelői joga e törvény folytán szűnt meg. A MAFC még ebben az évben folyamodott is a Zárolt Állami Vagyont Kezelő és Hasznosító Intézményhez az ingyenes használati jog iránt, és

ezzel a telep felkerült egy, a későbbiekben hasznosítani tervezett ingatlanokat tartalmazó listára. Az 1996-ban hozott LXV. törvény (sporttörvény) szerint sportcélú ingatlanok tulajdonjogát ingyenesen szerezhette meg többek között az a sportszervezet, amelynek kezelői jogát az 1990. évi LXX. törvény alapján vonták meg, de ingyenes használati joga fennállt, amennyiben 1996. december 5-ig a Kincstári Vagyon Igazgatóság (KVI) által meghirdetett lista alapján erre vonatkozó pályázatot nyújtott be. Hosszas egyeztetések eredményeként 1999. február 26-i dátummal a BME és a MAFC között megállapodás jött létre a telep üzemeltetésével kapcsolatban, valamint egy szerződés a terület jogi helyzetének rögzítésére. 1999-ben a Körzeti Földhivatal a korábbi kezelő törlésével pedig a BME-t jegyezte be újként. A vitorlázók a terület 1/3-ára, az eredeti vízitelep használatára, az épületekre, valamint a kikötőre tartottak igényt.

2002 után az egyetem bérbe adta az üdülő épületét, a Vitorlás Szakosztály pedig saját szponzori forrásait felhasználva kiépítette a kikötőt (cölöpözés, stégek meghosszabbítása, elektromos hálózat és vízvételi lehetőség, meder-, valamint iszapkotrás). 2013 tavaszán a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. – a vagyonkezelésben tapasztalt visszasságokra hivatkozva – vissza kívánta venni a telek, bérkikötő és az azon található üdülő, a Hotel Uni vagyonkezelői jogát. Az indoklás szerint a BME felelőtlen kezelője volt a teleknek, mert 2009-ben elnyert feltételekkel adta bérbe üzemeltetésre a létesítményt. A vagyonkezelő BME-nek konfliktusa támadt a MAFC Vitorlás Szakosztállyal is, amely még 2011 tavaszán a Közbeszerzések Tanácsához fordult. A kormány rendelkezni kíván egy átfogó vitorlásfejlesztési koncepció keretében a telep olimpiai központtá minősítéséről, egy új vitorláscentrum része lehet nagyhajós bérkikötő helyett versenysport vitorlázással, edzőképzéssel. Az új kormányhatározat rögzíti, hogy az „ingatlan üzemeltetéséből származó hasznok a vitorlássport tevékenység támogatására és fejlesztésére kerüljön felhasználásra, jelentősen hozzájárulva ezzel a magyar vitorlás utánpótlás és versenysport ideális körülményeinek megteremtéséhez.” A háromcsillagos szállodaként működő 46 szobás Hotel Uni elég rossz állapotban van, a partszakasz viszont, amelyen fekszik, rendkívül előnyös fekvésű, a telek szépen parkosított. A vitorlás ház 37 ágyas. A minden időjárásban jól védett kikötőben 98 db cölöpös kikötőhely van, de vendéghajókat nem fogad. Menedékhelyeket a hullámtörőhöz vezető stég nyugati oldalán lehet találni.

ÁKOS ANDRÁS

BME VÍZI SPORTTELEPE ÉS ÜDÜLŐJE

A címben megjelölt telepre 1957-ben, első éves egyetemistaként kerültem Király Laci bácsi testnevelő tanár hívására, aki az egyetem sportklubja, a MAFC vitorlás szakosztályának edzője, és amellet sokszoros magyar vitorlás bajnok is volt a 22-es cirkáló típusú hajóosztályban.

A vízi sporttelep akkori megjelenési formája lényegesen eltért úgy belsőleg, mint külsőleg a jelenleg láthatótól. 1957-ben szélességben azonos volt a maival, de a földdel borított területe csak kb. a mai külső büféig terjedt. Onnan egy belső öböl volt kialakítva, amelyet két szélén a vitorlások kikötésére szolgáló stégek határoltak. Déli irányban, azaz a nyílt víz felé egy több méter széles nádas határolta, és igen jól védte a belső öblöt. A nádas délkeleti szakaszában volt kivágva a vitorlások közlekedését biztosító kijárat. A sporttelep előterében kétszintes kőház állt – sokáig ez volt a bázisépületünk –, amelyben a gondnoki lakáson kívül néhány szoba, és az alagsorban vizes blokk volt. Első gondnokunk, Schrenk „néni” fiatal, de rendet követelő és betartató igazi pótmamánk volt, míg férje, Schrenk Józsi „bácsi” a kisegítő gondnoki tevékenységen kívül elsősorban a hajóácsi, hajóépítői munkákat látta el. Nagyon jól!

Telekszomszédok: balról az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elődje, a Tervhivatal akkor még beépítetlen területe volt, míg jobbról a Balatonba ömlő patak és az azt övező elhanyagolt mocsaras felszín, azon túl pedig az Állami Operaház telke terült el, amelynek hírhedten szigorú gondnoka Stanci néni volt.

A vízi sporttelepünk előtt kétsávos közút haladt el, amelynek túlsó oldali határoló területe szőlővel volt beültetve. Maga az út élményszámba menő gyönyörű fasorral volt kétoldalt szegélyezve, de Balatonfüred település Tihany irányába terjeszkedése során a 60-as évek elején – hatalmas botrányok közepette – ezeket a fákat sajnos kivágták.

A sporttelep tulajdonjogilag 1957-ben került át a Veszprémi Vegyipari Egyetemtől az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemhez, és ekkortól kezdődhetett meg a terület, valamint a MAFC vitorlás szakosztály fejlesztése. Ezek a fejlesztések lassan indultak be, mivel a egyetemnek igen mérsékelten voltak erre a célra fordítható pénzeszközei. A legelső években a területfejlesztés abból állt, hogy a vitorlás szakosztály tagjai fiatalos lendülettel és tenni akarással talicskát és szerszámot ragad-

tak, és számtalan hétvége egy-egy napján a szomszédos szabad területekről földet hoztak a telepre, elegyengették azt, majd füvesítettek. Ennél nehezebb önerős „beruházás” volt nagy kövek behordásával a Balatonnal határos partszakaszon védőfal építése, kialakítása. Kissé később, a 60-as évek elején jelentős változást jelentett, amikor személyes kapcsolatokat felhasználva, rendkívül jutányosan Dunaújvárosból betonból készített kocka alakú kis lakószobákat szerzett be az egyetem szálláshelyek céljára. Egy-egy ilyen házikó 4 főt tudott befogadni. Nem voltak túl praktikusak, mivel a szigetelés nélkül készült egyszerű kis létesítményekben kánikulai időszakban meg lehetett főni, de a sportolók örültek nekik, hiszen a korábbiakhoz képest mégis csak elmozdulást jelentettek az „európaisodás” irányába. Vizes helyiségeink továbbra is a kőházban voltak. A sok kis házikóval sporttelepünk egy sarkvidéki eszkimótáborra „hajazott”.

A vízi sporttelep arculatának és használati értékének jelentős megváltozását a 70-es évek eleje hozta meg. A BME mintegy 1500 fős oktatói és dolgozói állománya évről-évre ipari megbízásokra nagyon sok olyan munkát is végzett a hivatalos egyetemi feladatokon túlmenően, amelyekből számottevő pénzbevételei származtak az egyetemnek. Ezen pénzek fejlesztésre fordítható összegéből kezdődött meg, majd készült el az egyetem életének legjelentősebb önerős beruházása, a balatonfüredi sport- és üdülőtelep, az akkori időknek megfelelő igen színvonalas kiépítése. Az építkezést – a pénzforrások meglétén túl – az tette lehetővé, hogy a terület kiemelten sportcélokat szolgált, az egyetemi és általában a tanuló korú magyar fiatalok vitorlázásának lehetőségét biztosította.

Vitorlások versenye, és a mólóról figyelő közönség
(Fotó, Helytörténeti Gyűjtemény)

Két épületet emeltek, amelyek külső megjelenésükben a mai napig fennmaradtak. A háromemeletes főépületben üdülőszobák, konferencia terem, társalgó, gondnoki iroda, büfé, főzőkonyha, kazánház volt. A kis épületben elsősorban a saját és vendégsportolók szállása, továbbá hajóműhely, szertár és edzői iroda volt, valamint a vitorlás hajók fedett tárolását biztosította. Ezeken kívül a kis épületben vizes blokkokat is kiépítettek. Az épületek megépítése mellett a régi bázisépületet, a közházat elbontották.

Természetesen az épületek létesítése mellett több járulékos feladat is megvalósult. Ezek sorában a legelső volt a belső öböl megszüntetése, a víz felőli nádas kivágása, majd a teljes terület földdel feltöltése! Az épületek megépítése és a megnövekedett területek kulturálttá tétele, füvesítése, közlekedő utak létesítése és fásítása után készült el a kikötőhely mederkotrással, külső védőgátakkal. Mintegy 70 db vitorlás hajó kikötésére alkalmasan. (A kikötési darabszámot az évek során megnövelték.)

Érdekességgént megemlítem, hogy az építési engedélyben az építési hatóság kikötötte azt, hogy amennyiben a vízpart mentén sétányt fog az önkormányzat kiépíteni, úgy az egyetem tűrni köteles azt. Egyúttal a sétány megépíthetőségéhez mintegy 10 méteres földsávot rendelkezésre bocsátani köteles a vízi sporttelep teljes szélességében. Viszont a vitorlás hajók vízre bocsátásához és vízről kivételéhez sólyára volt szükség. A hatósági előírások miatt az egyetem vezetése ennek megépítésére nem akart pénzt biztosítani, a sétány megépítése esetén ezen ráfordítás biztos elvesztésének tudatában. A sólya végül úgy épült meg, hogy jelen cikk írója, akkoriban a vitorlás szakosztály vezetője, egyúttal az egyetem beruházási osztályának vezetője voltam, személyemben és hivatali beosztásommal kellett felelősséget vállalnom, hogy a sétány 20 éven belül nem épül meg, tehát ennyi időn belül a sólya beruházása nem veszik el az egyetem pénzügyi ráfordításaiból. (Azért lehetett 20 év a feltétel, mert az egyetem legfőbb döntéshozói ekkor már rég nyugdíjban lesznek.) Vállaltam a felelősséget! „Nyugodtan” mertem vállalni, mert eléggé látható volt, hogy egyéb fontos balatonfüredi beruházások mellett éppen sétány építésére egyhamar nem lesz pénze Balatonfüred városának. A sólya ilyen előzmények után meg is épült. (A jelzett körzetben a máig eltelt 40 év alatt sem létesült sétány.)

Jelentős pozitív változást jelentett még a patak körüli terület megszerzése. Rendezett beépítése és

bekerítése révén megoldódott az egyetemi gépkocsik parkolása.

A BME vitorlás- és üdülőtelepe kialakulásának és fejlődésének rövid ismertetése mellett szeretném felemlíteni azon balatonfüredi lakosok nevét, akik különböző időszakokban a sportteleppel kapcsolatos feladatok ellátásában, vagy a vitorlás szakosztály eredményességének előbbre vitelében, velünk szimpatizálva segítségünkre voltak tevőlegesen, és azzal, hogy Balatonfüredet megszerettették velünk: *Schrenk József* (hajóépítő, gondnok), *Schrenk Józsefné* (gondnok), *Bruckner József* és *Bruckner László* (hajóácsok), *dr. Kovács László* és *fiai* (kiemelkedő eredményességű vitorlás versenyzők), *Németh István* (a MAFC vitorlázók sokirányú szellemi és fizikai támogatója és segítőnk), *Csáky András* és *felesége* (telepvezető és gondnok), *Tóth László* (hajóács és a létesítmények karbantartója 40 évig), *Béresi Zsolt* (edző), *Deli Sándor „Rozoga”* (a hajómotorok karbantartója), *Németh Istvánné* (vitorlaszabó), *Bruckner Eta* (konyhafőnök) és *Kocsis László* (edző).

Versenyző vitorlások a Balatonon, az 1960-as években
(Képeslap, Helytörténeti Gyűjtemény)

KELLEI GYÖRGY

ÜZENETEK ODAÁTRÓL

EIGEL ISTVÁN ÉS MÁTHÉ JÁNOS

Bertha Bulcsu és Gyurkovics Tibor révén ismer-tem meg Eigel István (1922–2000) festőművészt és feleségét, Tassy Klára (1922–2001) iparművészt. Egy balatonfüredi kiállítás megnyitója után vittek el a házaspárhoz, öreg házukhoz a Nagymező utca végére. A két író közeli barátságban volt velük, csakúgy, mint Szakonyi Károly, aki így írt Eigelék füredi tuzskulánuráról: „Második otthonuk Balatonfüred. Fenn, a város fölött áll a házuk, ahonnan belátni az egész öblöt. Látni Tihany mediterrános panorámáját, éjszaka a félsziget fényponos sziluettjét. Menynyi gonddal, örömmel és fáradsággal építették ezt a házat is, megtartva fele részben az ósdi parasztviskót, ami a telken állt... Csend van itt, meditációra, alkotásra serkentő csend.” Szakonyi akkori feleségével, az azóta elhunyt Klárral és a gyerekeikkel nyaranta mindig eltöltöttek egy-két hetet a lélek „menedékében”.

Bulcsunak és Tibornak Eigelék, Pista bácsinak pedig Szakonyi Karcsiék barátságát köszönhetem. A festőművész 1988 nyarán kiállítást rendezett a városban, amelyet Szakonyi nyitott meg. Eigel megkért, hogy menjek el kocsival az íróért és a feleségéért, akik egy nyugat-balatoni fürdőtelepen nyaraltak. Természetesen vállaltam a fuvart. Az oda út bonyolalmakkal járt, mert hétéves 120-as Skodám hűtővezetéke egy összeillesztésnél szétvált, a hűtővíz felforr és csöpögni kezdett. Egy autóstársam segítségemre sietett, szigetelőlőszalaggal áttekerte a meghibásodott vezetéket, így folytathattam az utamat. Visszafelé már gond nélkül repeszthettem, és közben hallgattam Karcsi történeteit.

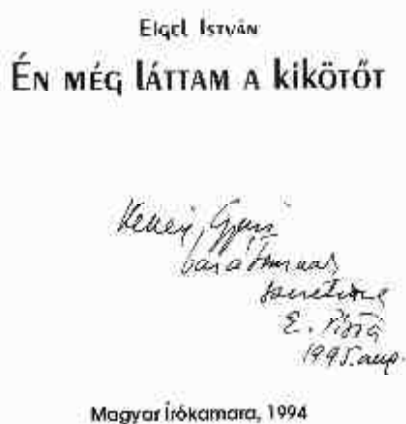
Pista bácsit és Klárikát, amikor Füreden időztek, gyakran meglátogattam, sőt budai műteremlakásukban is megfordultam időnként. Interjúkat készítettem velük, portrékat írtam róluk. Egyik alkalommal elkísért füredi házukba a Magyar Távirati Iroda fiatal, csinos fotóriporternője. A hölgy lezseren és lazán öltözködött. Bekapcsoltam a diktafont, beszélgettünk, s közben csettegett a fényképezőgép. Klárka furcsán hallgatott, Pista bácsi pedig rendkívül barátságosan viselkedett velem, kérdéseimre éppen csak odabökött egy-egy kurta választ. A fotós csak gátlástalanul vihogott, incselkedett velem. Fél óra sem telt el, a riport befejeződött. Látszott, hogy terhére vagyunk Eigeléknek. A kolléganő beült a kocsimba, és legurultunk a hegyről, aztán kivittem a tihanyi révbe a barátaihoz. Akkor úgy éreztem, hogy utoljára jártam náluk. Valószínűleg vétkeztem, és Pista bácsi megorrolt rám. De hogy miért, dunsztom sem volt.

Napok múlva a vásárcsarnokban találkoztunk. Pista bácsi az egyik standnál válogatta a zöldséget, gyümölcsöt. Köszöntem, mellé álltam. Nem nézett rám, úgy mondta: – Ne légy olyan, mint a Tibor. Te is a fiatal nőkért sóvárogsz. Feláldozod a családi békességet. – (Gyurkovics akkoriban egy harminc év körüli veszprémi színésznőbe habarodott bele.) – Figyelj, semmi közöm ahhoz a nőhöz. Félreértették a közös látogatást. Ártatlan vagyok, feleslegesen büntetted a tartózkodásoddal. – Jól van, örülök, hogy rendben mennek a dolgaik.

Ők példás házasságban éltek, az ifjúkori szerelem a halálukig kitartott. Szakonyi a már idézett írá-

sában ezt is hangsúlyozta: „Körüllengik őket az egymás szeretetében megélt évek. A közös örömek, bánatok, remények.” 1997-ben ünnepelték 75. születésnapjukat és 50. házassági évfordulójukat. Ebből az alkalomból az önkormányzat kezdeményezésére közös kamaratárlatuk nyílt az Art East Galériában. (Csaknem két évtized múltán egy retrospektív kiállítással időszerű volna bemutatni művészetüket a Kisfaludy Galériában vagy a Vaszary Villában.) Eigel terjedelmes olajfestménye, amely a Berzsenyi Társaság hajdani és közelmúltbeli tagjait ábrázolja, a polgármesteri hivatal előterében látható. Ő kétszeres Munkácsy-díjas, érdemes művész. Alkotásait többek között Budapesten, Párizsban, Moszkvában, Velencében, Londonban, Varsóban, Bukarestben, Szófiában, Zürichben, Veszprémben, Székesfehérváron és Kaposváron láthatta a közönség. Tassy Klára 1961-ben kezdett el gobelinnel foglalkozni. Berlinbe, Koppenhágába, Prágába és Velencébe is eljutottak művei.

Megismerkedésünk idején már javában írtam francia főfelügyelőm, Georges Kyr nyomozásának epizódjait, amelyek az olasz határhoz közeli Mentonban játszódnak. *Bajomi Lázár Endre* *Azúrország* (1984) című könyve alapján választottam helyszínül a mediterrán várost, Franciaország gyöngyét. Vén sírkertjét *Maupassant* „Európa legfőúribb temetőjének” nevezte. Óvárosának főutcájában 1796-ban *Napoleon* is lakott. Akkor még nem jártam Mentonban, de Pista bácsi kiegészítette hiányos ismereteimet. Novembertől a tavaszi citromszüretig ugyanis ott töltötték a téli hónapokat francia barátnőjük tengerparti garzonjában, mivel műtermüket képtelenség volt felfűteni. Ők pedig idős korukra fázósak lettek. Havonta kaptam tőle a nagyméretű, mentoni városrészeket ismertető színes képeslapokat, amelyekhez magyarázó, eligazító szö-

veget írt. Kyr főfelügyelő így már otthonosabban mozgott a történeteimből. Eigelék „megajándékoztak” egy forró szicíliai éjszakával is. Amikor a Palermóhoz közeli Cefaluban, a Hotel Kalurában megszálltak, a szomszédos szobában gyilkosság történt, a maffia kivégezett egy férfit, akinek áthallatszott elfojtott szenvedése. A házaspár alig várta, hogy megvirradjon, hiszen a maffia nem szokott tanúkat hagyni. Reggel sürgősen távoztak a hotelből.

Eigel István nemcsak az ecsettel, hanem a tollal is kiválóan bánt. Első kötete két kisregényt tartalmaz: *A túlsó partról*; *A madárház*. „Hősei beteljesületlen vágyaik áldozatai, kisiklott életük terheinek hordozói, magányuk bugyraiban vergődve közelítenek egymáshoz és énjük lecsupaszított lényegéhez; bogozzák sorsuk mélyebb értelmét, újra és újra végigszenvedve azt. De hiába, az elkövetett hibák, bűnök nem jótételezhetők, a katarzis a szembenézés aktusában adatik meg számukra...” – olvashatjuk a kötet fülszövegében. Következő kötete az *ÉN MÉG LÁTTAM A KIKÖTÖT* címet kapta. Első darabja az *Amerikai napló*. Ebben az Egyesült Államokban szerzett élményeit meséli el. Az útirajz „az önironikusan ’Európa-provinciális’ utazó viszolygással vegyes rácsodálkozása a mai világ talán legkevésbé provinciális városára, New York-ra; a művészettörténész szintű ismeretekkel és kitekintéssel rendelkező, mini-esszéket rögtönző festő gondolatai a látott múzeumokról, galériákról vagy akár az otthonok képgyűjteményeiről.” Könyveit saját maga illusztrálta, de munkáit számos kötetben megtaláljuk. Szakonyi Károly érdekességként említi: „Hosszú barátságunk alatt már nemegyszer tapasztaltam, hogyan készítették illusztrálásra közös olvasmányélményeink. Amikor például *Márquez* könyve, a zseniális *Száz év magány* lenyűgözött, azonnal odaadtam neki, hadd ismerje meg ő is. Mire végzett az olvasással, el is készült a számtalan lapból álló sorozat, csak úgy, magánpasszióból... De éppen így megrajzolta már *Bertha Bulcsu* vagy *Doctorow*, *Kiss Dénes* vagy akár egy angol, francia, olasz szerző, meg *Gyurkovics Tibor* vagy *Hamvas Béla*, *Szabó Lőrinc* vagy jómagam írásainak figuráit is.” *Doctorow* (a Ragtime írója) egyik szereplőjéről készült tusrajzát nekem adta, a lakásomban őrzöm.

Pista bácsi 2000. július 24-én halt meg Budapesten. Klárika egy év múlva ugyanebben a hónapban, ugyanezen a napon követte férjét odaát, a „túlsó partra”.

Máthé János (1903–1999) nyugalmazott főkertész és felesége, Bányai Erzsébet (1909–2002) festőművész nem tartoztak a fázós emberek közé. Nem is szívesen kopogtattam be Vasút utcai lakásukba télvíz idején. Szobájukat kis olajkályha fűtötte, és a hőmérséklet soha nem emelkedett 18 Celsius-fok fölé. Térdől lefelé elég hideg volt a helyiségben, fázott a lábam. Amikor udvariasan szóvá tettem, János bácsi kiosztott: – Nem szeretjük a meleget idebent, ez az egészséges hőmérséklet. Mi soha nem vagyunk náthások, nem köhögünk, nem lázasodunk be, mint azok, akik elkényeztetik magukat a túlfűtött lakásban, aztán kint a fagyban, latyakban megbetegszenek. – Ebben lehet valami, ismertem el magamban, majd Erzszi nénire pillantottam, egyik kezében keret nélküli akvarellt tartott, a másikban gombóccá gyúrt szövetszobakendőjét szorongatta és időnként nagyokat tüszentett, utána az orrát törölgette. Amikor lefelé mentem a társasház lépcsőházában, Dibusz László főorvos Erzszi nénihez igyekezett. A cseppfertőzést persze nem úsztam meg, náthás lettem, belázasodtam, izomfájdalom gyötört.

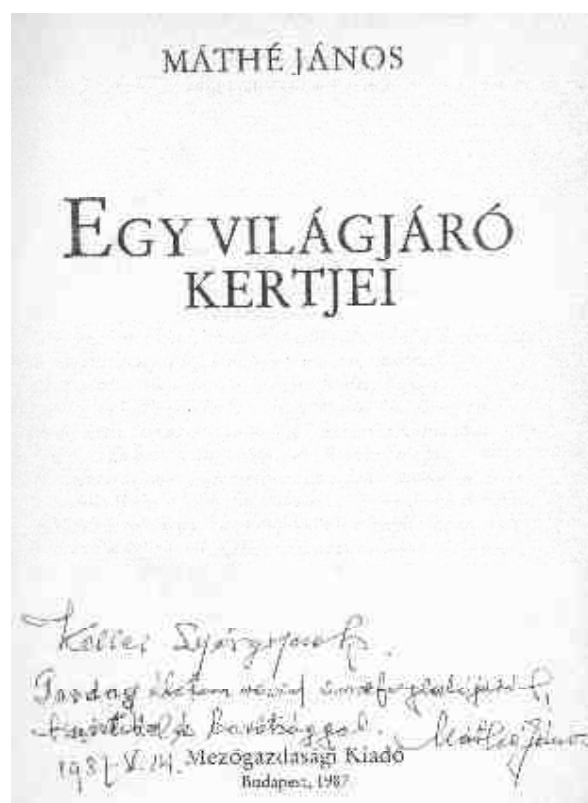
János bácsi makacsul ragaszkodott tapasztalataihoz, kis túlzással az egészséges életmód önkéntes követője volt. Nemcsak a 18 fokos szobahőmérséklet vált megcáfolhatatlan elvévé, hanem megrögzötten vallotta a rostos őszibaracklé betegséget megelőző, gyógyító hatását is. Igyekeztem kifogásokat keresve visszautasítani az erőszakos kínálgatást, mert a szirupos, pláne kissé mebuggyant őszibaracklevet kifejezetten utáltam. Főleg, amikor nyáron melegen vagy jéghidegen tukmálták rám. Lehet, hogy mindezek a reakciók nyamvadtságomból eredtek... Inkább hősiesen átmentem a másik szobába, hogy a készülő, végeérhetetlen memoárt olvassam.

Máthé János ekkor már javában dolgozott az emlékiratain, szorgalmasan rózta a sorokat, szinte mindent megörökített változatos életéből. Fantasztikus kalandokon ment keresztül, bejárta a világ kertjeit. Egy regényíró egész életén át meríthetett volna témát a felhalmozott élményekből. „Mentem vasúton, hajóval, gyalog és kerékpáron. Bejártam a spanyol földet, Egyiptomot, elkerültem a Föld egyik legforróbb pontjára. Csavarogtam Bagdad utcáin, terveztem parkokat Iránban és Ankarában, szép kerteket Belgiumban. Beutaztam Észak-Európát, gyönyörködtem a Niagara-vízesésében, az izlandi vulkánok pokoli színjátékában, a mély fjordokban, a finn tavakban tükröződő sötétzöld fenyőkben és fehér törzsű nyírfákban. Találkoztam Micsurinnal. (Orosz agrobiológus, növénynevelő

– kgy) Keresztülutaztam – két óceán között – Kanadát. A második világháború Flandriában talált, megsebesültem. Felépültem, hazajöttem, újrakezdtém az életet” – írja *Egy világjáró kertjei* című könyve bevezetőjében.

A legendás kertész sorsa, küzdelmei és sikerei manapság már megismételhetetlenek, ám nem azért, mert időközben nagyot változott, átalakult és elkényelmesedett a civilizált(?) világ, hanem azért is, mert már ilyen emberek nem „teremnek” a Földön. Kihaltak... Kézirata terjedős volt, három-négy kötetre rúgott. Arra kért, ahol tudok, rövidítsek. Egy ideig eleget tettem a kérésének, aztán elmaradoztam. (Visszaemlékezéseit *Zatkalik András* újságíró és a Városi Helytörténeti Gyűjtemény gondozza.) A memoárnak csak töredékét jelentette meg a kiadó, ami elégedetlenné tette János bácsit, de így is maradandót alkotott, élete, munkássága tanulságos. Erzszi nénivel örökösen hivatalos elismerésre, szinte gyerekesen dicséretre, törődésre vágytak. Füred nem maradt hálátlan, 1997-ben díszpolgári címet adományozott nekik, és később díszsírhelyet kaptak a városi köztemetőben.

Máthé János és Bányai Erzsébet beteljesítették János bácsi édesapjának óhaját: „Az élet művészete és értelme, hogy túléljük magunkat azok gondolatában, akikkel együtt éltünk, akiket szerettünk és akik minket szerettek.”

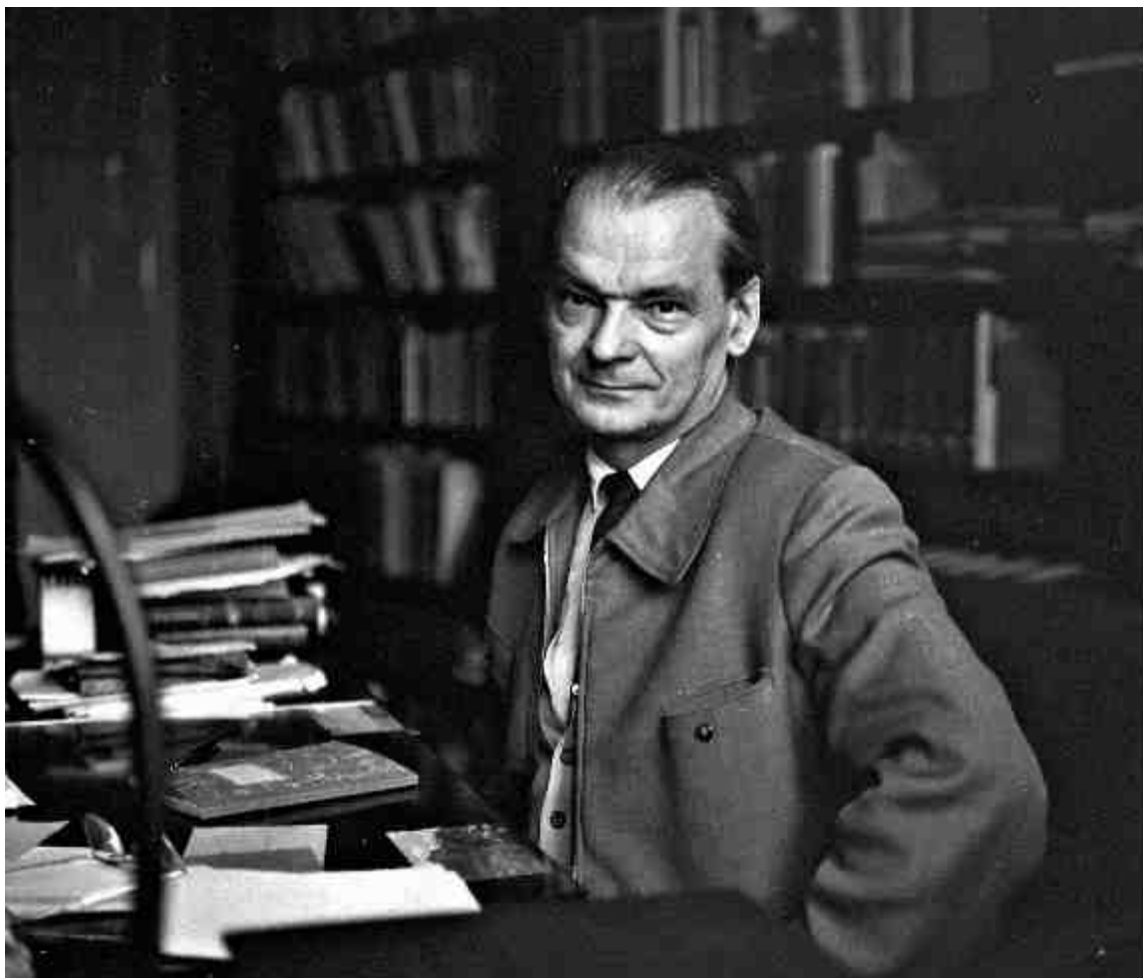

110 ÉVE SZÜLETETT KERESZTURY DEZSŐ

„Megőriznek derék, hű szívek...” (Keresztury: Ajándékvers a füredieknek)

A rendkívül sokoldalú író, költő, irodalomtörténész, kritikus, műfordító, egyetemi tanár, akadémikus több évtizedes kulturális és tudományos munkásságát számos díjjal, érdeméremmel, érdemrenddel, zászlórenddel jutalmazták. Már gyermekkorában gyakran nyaralt Balatonfüreden, 1940-től minden évben eljött Füredre. Elsősorban Lipták Gáborék házában, később Farkas Editék otthonában is szívesen tartózkodott. Füredi baráti társaságával (Horváth Mihály, Zákonyi Ferenc, Debrőczy Tibor, Bodosi György, Peuser Lóránt, Körmendy József, Rosta Sándorék) gyakran pincészerettek a környék szőlőhegyein. Évtizedeken át a szívkórházban töltötte a téli heteket, eleinte csak megpihent, később már gyógykezellette magát. Füreden a baráti kör és a tó „kettős láthatára” olyan szellemi panorámát nyújtott a fővárosból gyógyulni, töltekezni és alkotni lelátogató írónak, amittől mindnyájan gazdagodhattunk. Verseiben, tanulmányaiban gyakran szerepel Balatonfüred, ahol dolgozott, írt, múzeumot szervezett, szobrokat, emléktáblákat avatott. Arany János őszikéi után a maga kései verseit télidikéneknek hívta Füreden.

A 110 éve született költő városunkhoz fűződő kapcsolatával lapunk több számában is foglalkoztunk. Matyikó Sebestyén József könyve *Keresztury Dezső és Balatonfüred* címmel 2002-ben a Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadásában jelent meg. „Mert fényből, szeretetből és hűségből szőtt ember volt Keresztury Dezső.” Juhász Ferenc ezzel a szép költői képpel kezdi bevezetőjét, amit a könyvhöz írt. És hozzáteszi: „Olyannak képelek egy okos, kiegyensúlyozott, derűre fogékony, emberi, termékeny, hasznos, józan, figyelmes, jövő-tekintetű, múlt-áhitatú, tevékeny Magyarországot, mint ő.”

Keresztury Dezső dolgozószobájában

KISS GÁBOR

HŰSÉGGEL, FELELŐSSÉGGEL

KERESZTURY DEZSŐ ÖRÖKSÉGE

Keresztury Dezső 110 évvel ezelőtt, 1904. szeptember 6-án született Zalaegerszegen, feltörekvő értelmiségi családban. Apja, Keresztury József városkörnyéki gazdacsaládból származó ügyvéd, anyja balaton-felvidéki, nemesgulácsi nemes család sarja. Keresztury József számos irodalmi és ismeretterjesztő cikket írt a helyi lapokba. 1915-18 között a város polgármestere volt.

Keresztury Dezső Zalaegerszegen kezdte meg tanulmányait. A család 1918-ban, Keresztury József halála után elköltözött a városból Nemesgulácsra, ő pedig Budapesten fejezte be a középiskolát, az Érseki Főgimnáziumban. Egyetemi tanulmányait az Eötvös Collégiumban, a budapesti, berlini és a bécsi tudományegyetemen folytatta, 1928-ban doktorált. Még ebben az évben meghívták a berlini egyetemre magyar lektornak: itt nemcsak tanított, hanem a magyar intézet könyvtárosa is volt, ezenkívül rendszeres szerzője az Ungarische Jahrbücher című, a magyar kultúrát bemutató folyóiratnak. 1936-ban hazatért, az Eötvös Collégiumban tanított, majd a Pester Lloyd rovatvezetője lett. Bekapcsolódott az irodalmi-művészeti életbe, tanulmányai, kritikái jelentek meg.

A második világháborút követően kinevezték az Eötvös Collégium igazgatójának, amelyet vezetésével építettek és szerveztek újjá. 1945 őszén a Tildy-kormányban a vallás-és közoktatásügyi miniszteri tárcát kapta meg. Legfőbb törekvése a szabadművelődés támogatása és a mindenkire kiterjedő, nyolc osztályos általános iskolai rendszer kialakítása volt. 1947-ben lemondott a miniszterség-

ről, 1948-ban pedig az Eötvös Collégiumot is el kellett hagynia.

Két évig a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárnoka, 1950-től 1971-ig pedig az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetője volt. Nagy érdemeket szerzett a háború után végveszélybe került főúri, egyházi könyvtárak megmentésében, működésük megszervezésében – a nemzeti könyvtárban pedig a kézirat-, zenemű- és színháztörténeti tár kialakításában. Ezekben az években végezte talán legfontosabb tevékenységét, a magyar kultúra értékeinek mentését, megóvását, majd a nagyközönség elé tárását. A Magyar Tudományos Akadémia előbb levelező, majd 1982-ben rendes tagjává választotta.

Keresztury Dezső költőként is jól ismert, bár verseivel szokatlan módon csak ötven éves kora után jelent meg a nyilvánosság előtt. A *Dunántúli hexameterek* és a *Lassul a szél* sikere után folyamatosan, élete végéig írt verseket, melyek számos verseskötetben, válogatásban láttak napvilágot. Verseiben a hazához, a szülőföldre való ragaszkodás és a gondolkodó ember felelőssége kap különleges jelentőséget.

Keresztury Dezső hosszú és tartalmas életet élt, folyamatosan, nagy felelősségtudattal dolgozott. Számos elismerést kapott, magas állami kitüntetések, Herder Díjat, Grillparzer-gyűrűt – és sok-sok köszönetet tanítványaitól, munkatársaitól, barátaitól. 1996. április 30-án hunyt el. 2004-ben a Magyar Tudományos Akadémián Magyar Örökség Díj-ban részesítették.

NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA

KERESZTURY DEZSŐ ÜZENETE

A 90 éves költő Füreden, 1994. február 23-án, szívkorhízi ágyán kérésre magnóra mondta üzenetét a Városi Helytörténeti Gyűjtemény az évi nyári helyismereti táborában részt vevő általános iskolásoknak arról, miért fontos lakóhelyük és családjuk múltjának megismerése. Gondolatait a gyerekek meghallgatták és írásban is kézhez kapták. A felvételt a Városi Helytörténeti Gyűjtemény őrzi.

„Az ember társas lény. A társas lény voltát az alakítja, hogy az a család, népcsoport, község, város, közösség, amelynek tagja, a történelem folyamán alakult ki. Akkor nem leszel semmi, ha nem tudod, kik voltak az őseid: mit csináltak, hogyan kerültek ide. Ne élj úgy a világban, mint egy odavetett úszó darab fa. Ember vagy, tehát figyelj arra, ami veled és körülötted történik, ami tebenned folytatódik. Kötelez is egy kicsit arra, sőt nagyon kötelez ar-

ra, hogy tudd, kiknek az utóda vagy. Ápold az emléküket, ahogy az őseink is ellátogatnak a sírokhoz, síremléket állítanak, könyvet írnak, emlékművet farnak, énekekben megörökítik a múltaknak a történeteit, mesélnek valamit a családról. Mert nem vagy egyedül a világban, és attól vagy gazdagabb, ha tudod is, hogy ember vagy. Mert mi teszi az embert emberré, mi különbözteti meg a többi teremtet lénytől, az állatoktól? Az ember szervezete, felépítése, testi valója csak a legfejlettebb állatok csoportjába

teszi. De emberré az, hogy megváltoztatja a maga körüli világot. Nem csak a nyelvet; hogy alkot, hogy terem, hogy épít valamit. És ezt csak akkor tudod hitelesen, jól és szépen csinálni, ha tudod, hogy örököltél is valamit. Azt meg kell őrizned, azt tovább kell fejlesztened, mert akkor gazdagodik a te világod is. A környezeted is, de a te lelked is. Amiről azért tudhatod vagy érezheted, hogy halhatatlan lélek, tehát felelősséggel tartozol érte és cselekedeteidért.”

Keresztury Dezső születésének 95. évfordulóján füredi tisztelői megkoszorúzták emléktábláját a Pantheonban (1999. szept. 6.)
(Fotó: P. Nagy Sándor)

Évtizedeken át olvasták a sétálók a füredi Kiserdő szívkórház felőli bejáratánál Keresztury Dezsőnek a Kiserdő című, fatáblára festett őszi versét (megj.: Emberi nyelven. Keresztury Dezső versei 1930–1965). A díszes, jókora tábla sajnos eltűnt a Kiserdő felújítása közben, visszahelyezését feltétlenül szorgalmazzuk. Addig is olvassuk itt, rövid megemlékezésünk végén:

*Most néma a Kiserdő,
de hallgatása zúg.
Bár ritkul a barnuló ernyő,
még sátor a régi út.*

*Kék, könnyű egek suhannak
méz fényben a lomb felett.
Lángot vet az elzuhant nap.
Ó! zöld-arany szédület!*

*Csendben, magánosan jön
a fényes-tollú madár:
csak megpihen itt az erdőn,
s dél fele messzire száll.*

*Az ökörnýálon csillogva
bujkál egy sugárnyi láng.
A szél kopasz ágakon dúdolja:
Ó, rózsák! Ispiláng!
Vérhullató lombok, tölgyek
néma bucsúja kié?!
Egy bánatos isten görnyed
a tűnt idő kútja fölé.*

*Állok vacogva, kigyúlva,
akár a meztelen ág.
A szél sír, az avarba bújva,
zörgő nótáját fújja,
s a rőt alkony mélabúja
énekli szívembe magát.*

TÓTH-BENCZE TAMÁS

A 2014. ÉV HARMADIK NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI

július

1789. július

225 éve

Pálóczi Horváth Ádám (1760–1820) Szántódról levelet írt Széchényi Ferencnek (1754–1820) a magyar nyelv ügyében. Még ebben a hónapban személyesen is beszélt vele. Füreden késztette a vizsgálatokat, csillagászati megfigyeléseket csillagászati szakmunkájához, a „Legrövidebb nyári éjszaká”-hoz.

1889. július 1.

125 éve

A Balaton új gőzhajója, a Kelén, megkezdte menetrendszerű járatát a Siófok–Füred–Almádi útvonalon. A hajót néhány év múlva Baross névre keresztelték át.

2004. július 2.

10 éve

Strandmúzeum nyílt az Esterházy strandon az új épületszárny avatása alkalmából.

1914. július 9.

100 éve

A Kisfaludy Étterem (1884) épületének átalakítása után megnyílt a Balatonvidék első filmszínháza. Az első előadás a „A kék egér” című filmet, és egy útbeszámolót vetítettek le. A háború után 1922-ben nyitották meg újra. 2004-ben véglegesen bezárták a mozit. Az épület újabb átalakítása után 2006-ban itt nyílt meg a Kisfaludy Galéria kiállító terem. (Bővebben: Némethné Rácz Lídia: Balatonfüred nevezetes épületei. 2008., 163–167. p.)

1939. július 11.

75 éve

Budapesten elhunyt Ránzay Ágoston, nyugalmazott honvéd ezredes. 1882. március 16-án született Budapesten. 1900-ban végzett a császári és királyi budapesti gyalogsági hadapródiskolában. Ezután az 55. tarnopoli, majd a 34. kassai gyalogezred állományában szolgált. Az első világháborúban az orosz fronton harcolt. 1917-ben századosi beosztásban a 3. gyalogezrednél szolgált. 1929. március 1-jével helyezték nyugállományba ezredesi rendfokozatban. Balatonfüreden az 1930-as évek elejétől élt, a Darányi Kálmán (ma: Iskola) utcában építtetett családi házat, felesége Adrienne de Lamarre (1886–1977), Adinéni vöröskeresztes ápolónő volt. 1937 februárjától tagja volt a helyi Hitelszövetkezet igazgatótanácsának. Balatonfüreden helyezték végső nyugalomra a Bajcsy-Zsilinszky

utcai katolikus temetőben. Portréját, amelyet Protiwinsky Ferenc (1884–1847) a harmincas évek közepén festett, a Városi Helytörténeti Gyűjteményben őrzik. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 2011., 183. p.)

1989. július 12.

25 éve

Veszprémben elhunyt Almási Béla pincér. Püspök-ladányon született 1903. december 4-én. 1920-ban költözött Balatonfüredre. Az 1920-as években többször indult a Balaton-átúszó versenyen. Dobogós helyezéseket ért el, de egyszer sem sikerült nyernie. A Balatonfüredi Sport Clubnak alapító tagja volt. 1945-ben egy darabig az oroszok által igényelt robotmunkák intézését végezte. A Magyar Kommunista Párt delegáltjaként a községi nemzeti bizottságnak is tagja volt, 1945. május 17. és 24. között. Hamvait a füredi köztemető kolumbáriumában helyezték el 1989. július 28-án. A hamvakat 2008. október 27-én áthelyezték a füredi katolikus újtemetőbe, felesége családjá sírjába.

2004. július 18.

10 éve

Felavatták az új vitorlaskikötőt.

1789. július 21.

225 éve

A Helytartótanács rendelete szerint a balatonfüredi fürdőn földszintes házat építők 15, az emeletes házak építői 20 évi adómentességet élveznek.

1839. július 26.

175 éve

Az Anna-nap estéjén tűzijáték szerencsétlenség történt a Balatonon. A vendégek szórakoztatására a tihanyi rév csónakjával néhányan a tóra bevezve onnan akarták fellőni a tűzijáték rakétákat, azonban az első rakéta visszahatott a csónakba, begyűjtve a többi rakéta egy részét. A balesetnek egy halálos áldozata, és több sérültje volt, valamint tönkrement a csónak is. (Bővebben: Zákonyi Ferenc: Balatonfüred: Adalékok Balatonfüred történetéhez a kezdetektől 1945-ig. Veszprém. 1988., 179–180. p.)

1864. július 26.

150 éve

Pesten meghalt Fáy András író. Kohányon született 1786. május 30-án. Tanulmányait a sárospataki Református Kollégiumban kezdte, majd szülei négy évre Pozsonyba küldték német

nyelvet tanulni. Visszatérve Sárospatakon filozófiát és jogot hallgatott, majd Pesten ügyvédi oklevelet szerzett. 1822–1825 között egy nyarat Balatonfüreden töltött, ahol számos dunántúli íróval ismerkedett meg. Az itt feltörő híres gyógyforrások vízének lelkes hívévé vált. Híres íróvá a Balaton felvidék tündérmeséit tartalmazó mesegyűjteménye avatta. Ebben szerepelt először Helka és Kelén alakja. A reformkorban aktívan részt vett a politikai életben. Széchenyi István nézeteit támogatta, de már előtte felismerte gazdasági és kulturális elmaradottságunk okait. 1831-ben az Akadémia tiszteletbeli tagjává, a Kisfaludy Társaság megalakulásakor igazgatójává választotta. 1840-ben kezdeményezésére alakult meg az Első Hazai Takarékpénztár (ma OTP). Érdeemeket szerzett a Nemzeti Színház felépítésében is. Részt vett a Védegylet alapításában és a gyermeknevelés érdekében létrehozott nevelőnőképző intézet felállításában. Többféle tevékenységéért Szemere Pál „a nemzet mindenének” nevezte. Emléktábláját a Panteonban 1987-ben, a volt Takarékpénztár (Siske u. 1.) falán 1989. október 31-én avatták. Füreden utca viseli nevét. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred. 2011., 69. p.)

2009. július 28. 5 éve
Új gyógyszertár nyílt a fürdőtelepen, az Aranycsillag Patika (Zsigmond u. 1.) Hivatalosan szeptember 23-án adták át.

augusztus

1964. augusztus 8. 50 éve
Felavatták John Paget (1808–1892) emléktábláját a Panteonban. 1835–36-ban magyarországi utazása során járt a Balatonnál és Füreden is. Útikönyvében ő írt először – angol nyelven – egy füredi bálról. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred. 2005. 111. p., valamint Takács Miklós: Kétszáz éve született John Paget János. = Füredi História. 2008. 2. sz., 14–16. p.)

2009. augusztus 11. 5 éve
Felavatták a füredi labdarúgó klub új futballpályáját.

1989. augusztus 15. 25 éve
A Tagore sétányon felavatták Déry Tibor (1894–1977) bronz mellszobrát, Sigmond Olivér (1917–1995) alkotását. A szobrot 1979-ben

már felállították a Déry-villa kertjében. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred, 2005., 27. p.)

2004. augusztus 18. 10 éve
Jelképesen átadták a görög falut.

2009. augusztus 19. 5 éve
Átadták a felújított Gyógy és Vitorlás teret, a Széchenyi parkot és a Rózsakertet.

2009. augusztus 20. 5 éve
Pál Béla, a Közép-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács elnöke átadta a teljesen felújított Anna Grand Hotelt.

2009. augusztus 28. 5 éve
Átadták a Fürdő utcát tehermentesítő és a várost nyugati irányból elkerülő, közel 1 kilométeres új útszakaszt.

1989 őszén 25 éve
Megalakult a Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) helyi szervezete.

szeptember

1839. szeptember 175 éve
Megjelent angol nyelven John Paget (1808–1892) „Magyarország és Erdély” című könyve, amelyben többek között beszámolt 1835-ös füredi báli emlékeiről is. Emléktábláját 1964. augusztus 8-án a Panteonban, angliai szülőházán 1969. február 23-án avatták. Művéből az első magyar nyelvű válogatás 1987-ben jelent meg.

1989. szeptember 1. 25 éve
A Noszlopy-Köztársaság úti lakótelepen felavatták a bölcsődét és az új óvodát.

1914. szeptember 8. 100 éve
Megalakult a füredi Vöröskereszt fiókegyesület. Mangold Gusztáv (1866–1939) még augusztusban megkezdte a szervezését, ezt tőle hamarosan Vaszary Ernő (1863–1950) fürdőigazgató vette át. Megalakították a 24 tagú választmányt és a vezetőséget: Vaszary Ernő lett az igazgató. 1914. november közepétől már aktívan működött a segélyszervezet. (Bővebben: Tóth-Bencze Tamás: A balatonfüredi Vöröskereszt szervezet. = Füredi História. 2009. 3. sz. 14. p.)

1939. szeptember 8. 75 éve
A fürdőtelepen, a Kisfaludy szobornál felavatták a Balatonfüredi Levente Egyesület zászlóját. A

selyemzászlót Lukács Pál mozibérő adományából vásárolták meg. A zászlóanyai tisztiséget Schmidt Babszy vállalta el. Az avató beszédet dr. Demeter György nyugalmazott főszolgabíró tartotta.

1989. szeptember 10.

25 éve

Kürti Miklós (1908–1998) fizikus, az oxfordi egyetem professzora, a nemzetközi energetikai kongresszus keretében emlékfát ültetett a sétányon. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred. 2005., 184. p.)

1964. szeptember 12.

50 éve

Felavatták a Panteonban Szabó Lőrinc (1900–1957) emléktábláját. 1951-től gyakori vendége volt a Lipták háznak. A plakett Borsos Miklós (1906–1990) alkotása. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred. 2005., 120. p.)

1839. szeptember 14.

175 éve

Született Fehérvárcsurgón dr. Kétly Károly belgyógyász, a füredi orvosi tanács elnöke. Apja: Kétly György a Károlyi grófok csurgói intézője volt. Egyetemi tanulmányait Pesten és Bécsben végezte. 1870-ben elektroterápiából a budapesti egyetemen magántanári képesítést nyert. 1877-ben osztályos főorvos a Rókus-kórházban; 1889-ben egyetemi rendes tanár, 1902-ben az egyetem rektora. Magyarországon elsőként alkalmazott elektroterápiát, valamint a neurológia hazai úttörője volt. A Magyar Tudományos Akadémia tagjának is megválasztották. Az 1870-es évek közepétől gyakori vendége Fürednek, többnyire a szanatórium épületében szállt meg. 1912 áprilisában a füredi fürdőigazgatóság elnöke lett. 1919. március 28-án a Forradalmi Kormányzótanács felfüggesztette egyetemi állásából. A Tanácsköztársaság hátralevő ideje

alatt Füreden talált menedékre. A füredi orvosheteket az ő javaslatára rendezték meg először 1925-ben. Budapesten hunyt el, 1927. február 19-én. A Kerepesi (Fiumei út) temetőben helyezték végső nyugalomra 1927. február 21-én. 1928. május 11-én avatták emléktábláját a szanatórium (szívkórház) melletti lépcsősornál, az orvoshat keretében. 1931. április 6-án a település díszpolgárává választották. Füreden utcát neveztek el róla. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred. 2011., 115. p.)

1914. szeptember 17.

100 éve

A hajnali órákban 110 sebesültet szállító vonatszerelvény érkezett a füredi vasútállomásra a szerb frontról, akiket az Erzsébet-udvarban kialakított tartalékkórházban helyeztek el. A háború végéig hadikórházakat rendeztek be a füredi szanatóriumban. A kórház parancsnoka dr. Ajtós Emil Imre (1876–1957) orvos alezredes volt.

2009. szeptember 25.

5 éve

A Kossuth-forrás kútházánál felavatták Koch László (1934–1999) hidrogeológus emléktábláját, aki több tanulmányt is írt a füredi gyógyforrásokról. (Bővebben: Füredi História. 2014. 2. sz. 33. p.)

2004. szeptember 26. – október 1.

10 éve

Az Élő Tavak Világszövetségének a kanadai Invernure-ban (Brit Columbia) tartott konferenciáján a Balatont felvették az Élő Tavak Hálózatába.

2009. szeptember 27.

5 éve

A lakótelepi napon a Noszlopy és Köztársaság u. közötti parkban felavatták Sestilio Burattini olasz szobrászművész „A szél csendje”, fehér mészkőből készült térplasztikáját.

Katonaápoltak a füredi szanatórium bejáratánál 1915-ben. Középen: dr. Ajtós Emil Imre. (Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

Egyesületi élet

A Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület első félévi tevékenysége

Március

- 3. Új, 5 tagú vezetőség megválasztása 3 évre a Városi Könyvtárban. Elnök: Budáné Bocsor Ágnes, titkár: Sárköziné Sárovits Hajnalka, Tagok: Csonka Endre, Dr. Hullerné Takács Ilona, Szekeresné Rózsa Etelka.
- 6. Vezetőségi ülés a Városi Könyvtárban.
- 7. A Polgármesteri Hivatal kis tanácstermében Dr. Bóka István polgármester meghívására Tóth Györgyi, Szenfnerné Varga Anikó, Bertók Gyula, Sárköziné Sárovits Hajnalka, Budáné Bocsor Ágnes (a Helytörténeti Egyesület részéről), Művelődési Osztály, Füredkult, Fabacsovics Zoltán és neje, Praznovszky Mihály, és mások közreműködésével megbeszélésen vettek részt, amelynek témái az alábbiak voltak:
  - * Az Arany János utca 12. sz. alatti épület ismét a városé, ennek felújítása, hasznosítása.
  - * A római kori tégláégető kemence (Füredő utca) ismételt feltárása, látogathatóvá tétele.
- 12. A Helytörténeti Egyesület vezetősége levelet írt dr. Bóka Istvánnak és a Képviselő testületnek, kérve, hogy a Huszka Jenő szobrot hagyják a helyén.
- 17. Dr. Bóka István polgármester és Cserép László osztályvezető bejárásra hívta Szenfnerné Varga Anikót és Budáné Bocsor Ágneszt a Huszka szobor új helyének megmutatására, a helyzet tisztázására. Új helyként a Blaha pad mögötti kör alakú gyöngykavicsos helyet jelölték meg.

Április

- 4. Hári Lenke alpolgármester, Cserép László művelődési osztályvezető összehívott egy csapatot, a Kosuth téri I. világháborús hősi emlékmű felújításával kapcsolatban. A felvázolt elgondolással egyet értettünk, a nyitott térrel látványosabb lesz az emlékmű.
- 7. A Helytörténeti Egyesület egyesületi délutánja, az idei első Füredi História bemutatója. Dr. Rácz János felelős szerkesztő bemutatta a lapot, a cikkek szerzői ismertették írásaikat.

Május

- 12. Vezetőségi ülés
- 30. Részvétel a Pajtás hajó elsüllyedésének 60. évfordulóján, a NABE által rendezett megemlékezésen a Tagore sétányon.
- 31. Láng Tibor budapest lakos kérésére Hullerné Takács Ilona és Budáné Bocsor Ágnes a Papsoka temetőben megnézte és kitisztította a II. világháborús katona-tömegsírt.

Június

- 2. Helytörténeti séta a savanyóvízhez. Vezette: Némethné Rácz Lídia ny. könyvtáros, helytörténész tagtársunk, a Kerek templomtól a Szívkörházig. Régi térkép másolatokat is osztott ki az érintett területről. Nagyon sikeres volt, 28-an – nem egyesületi tagok is – vettek részt rajta.

- június 19. A Városi Múzeumban megnyílt a „Füredi arcok” kamara kiállítás a Városi Helytörténeti Gyűjtemény rendezésében Protiwinsky Ferenc festőművész 9, fürediekről festett portréját mutatja be. Megnyitotta tagtársunk: Z. Karkovány Judit. Egyesületünk kérésére ez alkalomból a „Protiwinsky köz” utcatáblát (2 db) elhelyezték a Vásárcsarnok és az SZTK közötti utcában.
- Megjelent a Füred História idei 2. száma: bemutatta Sárovits Hajnalka szerkesztő-bizottsági tag.
- június 28. Dr. Lázár János tagtársunk temetése az aszófői temetőben.

Július

- 3. Magyar Játékszíni napok. Koszorúzás az arácsi Lóczy Lajos úti református temetőben, a hajdani színésznők sírjánál, a NABE arácsi csoportjával. Az egyesület nevében Budáné Bocsor Ágnes és Kositzky Attila koszorúzott.
- Koszorúzás Kisfaludy Sándor szobránál.
- 8. Közgyűlés: az alapító okirat módosításának elfogadása.
- 25. A Füredi Panteonban Fáy András halálának 150. évfordulója alkalmából megemlékezést tartottunk. Emlékező beszédet mondott Szekeresné Rózsa Etelka az egyesület vezetőségi tagja, Fáy András műveiből felolvasott Karika Erzsébet egyesületi tag. Fáy András emléktábláját megkoszorúzták.

Kitüntetés

- Egyesületünk tiszteletbeli tagját, dr. Honti József egyetemi docenst – aki a Füredi Históriaba is többször írt cikket –, az Orvosi Hetilapban 2013-ban megjelent 2 dolgozatáért Markusovszki Lajos díjjal jutalmazták. E-levélben gratuláltunk neki.

Halálozás

Szomorú szívvel értesültünk, hogy dr. Lázár János eltávozott közülünk. Halála egyesületünk vesztesége is, hiszen adatközlőként, szerzőként, előadóként, mindig számíthattunk rá. Adományaival pedig a Városi Helytörténeti Gyűjtemény állományát gazdagította. Emlékét megőrizzük!

Egy további kedves régi tagtársunk, Varga Lajos, a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület alapító tagja is itthagyt minket.

* * *

PÁLFFY KÁROLYNÉ

ELMENT EGY IGAZI LOKÁLPATRIÓTA, EGY ŐSZINTE BARÁT

Megkésett levél dr. Lázár Jánosnak, Jancsinak.

(1947–2014)

Kedves János, drága Jancsi!

Sohasem fogom elfelejteni azt a június másodikai telefonbeszélgetésünket, amelyben szomorúan kérdezted tőlem: „Angi, haragszol rám? Miért nem vetted fel a telefonom, és miért nem hívtál vissza?” Kétségbeesve próbáltam elmagyarázni, hogy új telefont kaptam, és valami történt az adatátvitellel, és csoporttal vagyok az Alföldön, és a termálfürdőbe nem vittem be a telefont, mentegőttem. Éreztem a hangodon, hogy baj van, de bíz-
tam és biztattalak, hogy ezt is legyőzöd, hisz olyan erős vagy! Melletted van szerető családot, barátai-
id. Hiszen rakoncátlankodó szívedet is „rácba

szedted”, hónapról-hónapra, évről-évre boldogan újságoltad, hogy jók az eredményeid, kontroll érté-
keid, kiváló orvosokkal vagy körülvéve. „Minden
rendben”, szoktad mondani.

Az utolsó napig, pillanatig bízam, reményked-
tem, családdal és barátaiddal együtt, hogy ez
csak rossz álom, felébredünk, és Te ott állsz, hun-
cut mosolyoddal az arcodon.

Aztán jött a szörnyű hír, Jancsi fiad hívott, szin-
te az elsők között, – Apa meghalt..! Futótűzként
terjedt a szomorú hír a városban és a régióban, dr.
Lázár János, Jancsi meghalt, szegényebbek lettünk
egy igaz, jó emberrel.

„Az emlékek halhatatlanok.”

Mély fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk,
hogy a legjobb férj, édesapa, nagyapa, após, sógor

Dr. Lázár János

vegyésszámológ, környezetvédelmi szakmérnök,

a Balatoni Szövetség titkára, a Balatonfüred-Szőlős Hegyközség elnöke,
a Balatonfüredi Önkormányzat tagja

2014. június 14-én, életének 68. évében visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Drága halottunktól **2014. június 28-án /szombaton/ 11 órakor**
vesszünk végső búcsút az aszófői temetőben.

Fájdalommal búcsúznak
felesége: dr. Lázár Jánosné, Pechl Gabriella
gyermekai: Lázár János, Lázár Gabriella
menye: Lázárné Aszódi Agnes
unokái: Nádas Máté, Lázár Levente
sógora: Pechl József

Távírárcím: dr. Lázár Jánosné
8230 Balatonfüred, Csók u. 20.

Balatonfüred Városa és a Balaton régió minden lakója nevében köszönöm, hogy voltál nekünk, hogy ismerhettünk és szerethettünk. Köszönjük, hogy szívügyeddé vált a Balaton és Balatonfüred múltja, jelene és jövője. Ezért a régióért, ezért a közösségért dolgoztál még szabadidődben is, nagy szeretettel, bölcsességgel, csodálatos lényegre-látással. Szerettük és becsültük kedves, vidám természetedet, figyelmességed, jóindulatod, tenni-akarássod, szellemes intelligenciádat, lokálpatriotizmusodat. Tevékenységed minta értékűvé vált mindannyiunk számára.

Csodáltuk elegáns vitakészséged, a tudományok iránti alázatod, elkötelezettséged. A rendkívül aktív közéleti tevékenységed mellett szerető, gondos családapád, férjed és a „kis hapsik” büszke nagypapája voltál. Életedben harmóniába rendeződött a családi élet és a társadalmi elkötelezettség.

Unokáival, Mátéval és Leventével

Vannak emberek, akiknek hiánya szinte elviselhetetlen. Vannak emberek, akik, ha hiányoznak, akkor is köztünk maradnak.

Dr. Lázár János, Jancsi, Te ilyen ember vagy! És nem írom le a kegyetlenül szigorú „voltál” szócskát!

Tudod János, mióta elmentél, egyre többször gondolunk Rád. Gyakran beszélgetünk párommal, Karcsi barátoddal, hogy milyen szépen fejlődő, erős barátság volt a mienk. Az élet olyan ügyesen alakította sorsunkat, hogy számtalan kapoccsal egyre erősebbé, szilárdabbá tette azt.

Te születésed óta Balatonfüreden éltél. Édesapád, Lázár Sándor köztisztviselőnek örvendő, magyar-történelem-testnevelés szakos tanár volt. Édesanyád, Szita Erzsébet, aki mindig gondoskodott a szerető családi légkörről. Késői, egyedüli gyerek voltál. Már gyermekként nagyon szeretted a növényeket, állatokat, a biológiát, de a vegyipar fe-

lé vetted az irányt, és 1973-ban végeztél a Vegyipari Egyetemen Veszprémben. Itt találkoztatok először Karcsival, de ő végül a biológiát és a rajzot választotta, és tanár lett Balatonfüreden.

Első munkahelyed Siófokon a DRV-nél volt, mint vállalati technológus, majd 1976-ban visszakerültél Balatonfüredre, ahol üzemviteli csoportvezetőként dolgoztál. Közben családot alapítottál, 1975-ben házasságot kötöttél Pechl Gabriellával, és 1976-ban megszületett János fiad és 1979-ben Gabriella lányod. Ekkor már a Felső-közben laktatok a DRV szolgálati lakásában. Itt találkoztunk először, mint Karesz barátod, évfolyamtársad felesége és munkatársad, szomszédod, Andó János húga.

Gyermekeivel

Sok baráti beszélgetés, találkozó követte ezeket az éveket. Fiatalok voltunk, tele tervekkel, elképzelésekkel. Mi tanítottunk a város iskoláiban, táborokat szerveztünk. Te a munka és a család mellett képezted magad. Elvégezted a környezetvédelmi szakmérnöki kart, majd 1985-ben doktoráltál, doktori értekezésed a Balaton-felvidék forrásvízeiből írtad. Majd dolgoztál a DUVIÉP-nél, a veszprémi Toxikológián. A munka mellett számtalan társadalmi és közéleti feladatot vállaltál. Így lettél Jancsi fiad iskolájában, az akkori 3. sz. Általános Iskolában a Szülői Munkaközösség elnöke, számtalan rendezvény, építómunka szervezője, rendezője, támogatója. Sokat dolgoztunk együtt ezekben az években az iskoláért, a gyerekekért.

1991 novemberétől a Balatoni Szövetség titkára lettél. Lombár Gábor, Balatonfenyves polgármestere így méltatott, búcsúzott Tőled.

„Ő volt Lázár János, és nem volt olyan ember, aki közömbös lett volna iránta. Ő életünk része, tartozéka, intézménye volt, a Balaton mindenese... Mindig úgy éreztem, hogy ő a Balaton lelkiismeret-

te, próbált bennünket a Szövetségen belül szelíd erőszakkal munkára sarkallni.”

Igazi lokálpatriótaként, önzetlenül támogattad a Városi Helytörténeti Gyűjtemény állománygyarapítását, a Füredi História legelső számának 2001-es megjelenését, és folyamatos kiadását. Fájó szívvel búcsúznak a Helytörténeti Egyesület tagjai is, akik köszönik a sok-sok finom borocskát, amellyel hangulatossá, baráttá varázsoltad az összejöveteleiket.

A borosgazdák bizalmából, 2005-től a Hegyközség elnöke lettél. Aktív tagja voltál a Borvidéki Hegyközségi Tanácsnak, és tevékeny részt vállaltál a Balatonvin Borlovagrend életében is.

Barátod, munkatársad, Szabó István falugazda így emlékezett Rád sírodnál: „Te is azon szakemberek egyike voltál, aki a Balaton szerelmeseként, e tájért dolgoztál, tevékenykedtél. Nem helyénvaló az, ha egy tette kész szakember és barát áll ki a sorból, akire még sok szép feladat várt. Lehet-e ennél igazságtalanabb az élet? Nem hiszem.”

Te voltál a Balatoni Borok versenyének elindítója, lelkes szervezője. Nevedhez fűződik, hogy a térség zászlóshajós bora, az olaszrizling kivívta méltó helyét a hazai borkínálat palettáján. Akaratod és tenni-akarád elnyomta fájdalmaidat. Hihetetlen türelemmel és alázattal szerveztél még

idén májusban is a Városi és az első Orbán-napi Borversenyt is.

Komoly szerepet vállaltál Balatonfüred város életében is. Több cikluson keresztül önkormányzati képviselőnek választottak. Négy éven át vezettél a Településfejlesztési, Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Bizottságot, és segítettél a Borhetek sikeres megszervezését. Sorsunk, életünk, mindennapjaink így egyre jobban összefonódtak, munkakapcsolatunk és barátságunk elmélyült, hisz egy testületben egy bizottságban dolgozhattunk 12 éven át. A hivatalos elfoglaltságokon kívül is gyakran voltunk együtt, mi négyen, Gabika, Karesz, Te meg Én. Emlékszel a halászléfőző versenyekre ahol a várost képviseltük? Az erdélyi utazásainkra, a kovásznai látogatásokra? Nagy öröm és megtiszteltetés volt számunkra, hogy több alkalommal Te nyitottad meg barátod, Karesz kiállítását. Köszönöm, hogy baráti szóval és lelkesedéssel serkentetted őt az alkotásra, és egyik mecénása, támogatója voltál. Lakásod falát ma is díszítik kedvenc képeid, amelyek a Balaton csodálatos világát, fényét, hangulatát árasztják.

Dr. Bóka István polgármester átadja a családnak a posztumusz díszpolgárrá nyilvánító oklevelet.

(Fotó: Györffy Árpád)

Ma is ösztönösen helyet akarok Neked foglalni a könyvbemutatókon, rendezvényeken, és szinte ma is hallom, hogy halkán kérdezed, „haza vigyelek?” Igen, a könyvek! Büszke voltál a könyvtáradra. Szinte minden Balatonról vagy Balatonfüredről szóló könyv, kiadvány ott sorakozott a polcodon, még a ritkaságok is!

Rendszerető ember voltál. Mindig azon munkálkodtál, hogy a családnak biztos, nyugodt környezetet varázsolj. Az utolsó években mintha éreztél volna, hogy időd szűkös. Hihetetlen energiával,

szervezéssel rendbe hozattad a szülői házat a Csók utcában. Feleséged, Gabika örökségét, az aszófői házat és pincét is takarosán felújítottad. Sok terved volt még, méltatlanul kevés időt mért ki Neked a Teremtő, fájóan keveset.

Kedves Barátom, drága Jancsi!

Köszönjük, párommal, Karcsival együtt, hogy olyan őszinte és mély barátság szövődhetett Vele és családdal, amely messze túlmutat a munkakapcsolaton, felszínes barátságon. Talán Márai Sándor szavaival tudom elmondani, mit jelentettél nekünk.

„Csak a barát nem önző, máskülönben nem barát. Csak a barát nem hiú, mert minden jót és szépet a barátjának akar, nem önmagának, a barát nem akar kapni, sem túlszárnyalni. Nincs titkosabb

és nemesebb ajándék az életben, mint a szűkszavú, megértő, türelmes és áldozatkész barátság. S nincs ritkább.”

Ígérem, hogy ezt a „nemes ajándékot” Tőled örökké őrizem, és sohasem feledem. Személyed, lényed pótolhatatlan, felejtethetetlen, örökre bevésődött szívembe, szívünkbe!

„Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét, ámbár napja múlt, hanem lezárván, ami benne földi, egy éltető eszmévé finomul.”

Nyugodj békében János, lelked ringassa a balatoni szellő, hamvaid őrizze az aszófői temető csendes lankája, ahonnan csodálatos a Balaton, a Tihanyi-félsziget, a szőlősorok, amit annyira szeretted!

Isten veled, emléked őrizzük, míg élünk!

Balatonfüred, 2014 szeptembere

*

*

*

A szerkesztőség felkérésére írta SZENFERNÉ VARGA ANIKÓ

FOGYATKOZNAK A TÖSGYÖKERES FÜREDIEK

Életének 92. évében megtért Urához és őseihez Varga Lajos

1922. december 29-én született Balatonfüreden, a Baricska 48. szám alatt (ma Iskola u. 5-5b), abban a 37 méter hosszú nádfedele udvarházban, amelyet dédapja építtetett a XIX. század közepén. Déd-, nagy- és édesapja is tehetős módosgazda volt. Az apró gyermek sorsa már négy esztendősen megpecsételődött. Édesapja meghalt, özvegyen maradt édesanyja (a monoszlói Csekő Jolán) irányította a családi gazdálkodást. A jó tanuló, éles észjárású fiú a négy polgári után gazdaifjú lett. Kezdetben csak segítette, majd önállóan folytatta elődei földművelő munkáját. Generációról-generációra mérhető, hogy egy tájegység, a szűkebb haza milyen következetesen formálja az embert. Ősei földszeretetét vitte tovább. Mindent tudott a földművelésről, vetésről-aratásról, a szőlőről, a borkezelésről. A természet, a Pannon táj fia volt. Elemi hűséggel ragaszkodott a földhöz, mint a gyermek, aki csak az otthon ölelésében érez teljes biztonságot. Szenvedélyes gazda volt, aki azonban nem sülyedt bele a parlagi műveletlenségbe. Lelkesen, nagy tudássomjával bekapcsolódott külön-

böző tanfolyami képzésekbe. Elvégezte Arácson az Ezüstkalászos gazdatanfolyamot, Sümegen a Nép-főiskolát. 1962-ben Keszthelyen mezőgazdasági-gépész képesítést szerzett.

Értelmesen osztotta be mindennapjait. Mindig jutott ideje az olvasásra. Széles körű irodalmi ismereteit, tudását önképzéssel szerezte meg. Rendszeres látogatója volt a balatonszárszói író-olvasó találkozóknak. Többször volt egy társaságban Németh Lászlóval, Sinka Istvánnal, Déri Tiborral, Féja Gézával, Veres Péterrel. Gyakran idézte Péter bácsi hozzá intézett intelmét: „Barátom, az élet rövid ahhoz, hogy mindent összeolvassunk. Csak a remekműveket érdemes kézbe venni.” Megfogadta a tanácsot. Agg korában, amikor már a látása nagyon meggyengült, meghatározta, hogy kitől és mit olvassanak fel neki. Igényes volt, tudott válogatni.

Fiatal korában verselgetett. Írásai különböző lapokban jelentek meg. Nem tartotta költőnek magát, de tehetséges, érzékeny ember volt. Olyan, aki a szellő hajtotta tollat is észrevette, és tudott benne gyönyörködni. Öregségében is megszólaltak benne

a rímek. Lendületes, szép kézírásával idős korában ismét papírra vetette gondolatait, érzéseit. A történelem viharában is helyt állt. Átélt a világháború szörnyűségeit, a fronton megsebesült, majd fogásba esett. Aztán jöttek az ötvenes évek meghurcoltatásai, a TSZ-ek szervezése, 56 eseményei, a rendszerváltoztatás. De a föld nem hagyta cserben. Begyógyította a változások okozta sebeket. A 90-es években még szőlőt telepített.

A nehézségeket, a megpróbáltatásokat, a kudarcokat mindig méltósággal viselte. Fegyelmetartó volt és mértéktartó a közéletben, és a magánéletében is. A 40-es években bekapcsolódott az ifjúsági szervezetek munkájába, a helyi parasztpárt titkára lett, később a Kisgazdapárt Független Ifjúság szervezetének megyei elnökévé választották. Politikai tevékenységét bizonyára számon tartották, mert a Kisgazdapárt akkori vezetői a 90-es években megke-resték, és feladatokkal is "megkínálták", de ő me-

reven elzárkózott, és nem vállalt el semmiféle megbízatást. „Az önismeret nem lehetséges múltismeret nélkül” – vallotta.

Ismerte Füred múltját. Alapító tagja volt a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesületnek. Gyakran fordultak hozzá, mint hiteles adatközlőhöz néprajzosok, helytörténészek, diplomamunkához adatokat gyűjtő fiatalok. Buzgón vetette be magát a családja kutatásba, amely haláláig foglalkoztatta.

58 évi házasság után elvesztette szeretett és hű társát, feleségét, Tolnay Arankát, aki szintén füredi gazdálkodó családból származott. Hét évi özvegy-ség után, 2014. augusztus 14-én családja körében, az ősi birtokon, ahol született, gyermekeskedett, ifjúvá cseperedett, meghalt. Megismételhetelen, gyönyörű, de nehézségektől sem mentes élete végét ért. 2014. augusztus 19-én átadtuk őt a balatonfüredi református temető csendjének. Nyugodjék békében!

A Helytörténeti Egyesület összejövetelén, 2001.április 10.

(Fotó: P. Nagy Sándor)

„Az évek utak, melyeket végig kell járni, az évek az életet hozzák, és az elmúlást viszik foszló tarisznájukban.”

(Fekete István)

Varga Lajos verseiből:

Húsz nyár után

*A forró nyár már hússzor rám lépett
A férfi nép is lassan befogad ...
Megtartom, ha öregek mondják
Az intő, bölcs, mély tanításokat.*

*Lassan az élet deléhez érkezem,
Még ötven nyár, és aztán vége ...
Őszülő fejjel állok sort magam,
Míg enyém lesz az égi béke*

(1942. szeptember 5.)

Csónakban

*Lágy habjain a tiszta tónak
Mint puha bölcső ring a csónak.
Ölembe hajtod fejedet
S én dalt dúdlok altatónak.*

*Pillangó szárnyán száll az alkony.
Fények csillognak kint a parton
S az andalító néma csendben
Puha szél csókolgatja arcom.*

*A zöld nádrengeteg rejtekébe még,
Tegnap esti nászálmát alussza
A lármás, hangos, tarka békanép.*

*És a Balaton puha selyemfodra
Mire felébredsz, messze napkeletről
Bíborvörös fényt hint a csónakunkra.
(1955. június 9.)*

* * *

HELYREIGAZÍTÁS

A 37.-ik lapszámban sajnálatos módon néhány helyen elírás történt. Ezúton is kérjük Kedves Olvasóink elnézését, és a hibákat az alábbiakban szeretnénk korrigálni.

borítón, elől, II. lap – a felső kép aláírása helyesen: A klubház és a hercegprímási nyaraló (1918)

5. oldal, 2. hasáiban, a felső bekezdés végén – helyesen: ... az Erzsébet szanatórium (1913) elnevezés mutatja, hogy ...

30. oldal, 1. hasáb, 2. bekezdésben – helyesen: Debrőczy Tibor kórházigazgató idejében (1955–1975), ...

31. oldal, 1. hasáb – az avatók között, helyesen: dr. Kollár Lajos
továbbá ugyanitt a tábla feliratának részlete helyesen: „... The Brain Prize első díjazottjai ...”

34. oldal, második hasáb, 3. bekezdésben helyesen: Szuhács János (1881–1951)

hátsó borítón, kívül – a felső kép aláírása helyesen: Protiwinsky Ferenc: Herczeg Imre vállalkozó, szőlőbirtokos

DIPLOMA

Balatonfüred Város Önkormányzata

DR. LÁZÁR JÁNOS

részére

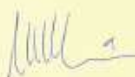
BALATONFÜRED VÁROS DÍSZPOLGÁRA

posztumusz

kitüntető címet adományozza

Balatonfüred és környéke szőlő- és borkultúrájának
fejlesztéséért tett tevékenysége elismeréseként

Balatonfüred, 2014. augusztus 20.

dr. Bóka István
polgármester

dr. Farnoki Richárd
jegyző

Dr. Lázár János posztumusz díszpolgári oklevele

Seltersi savanyúvizes palackok
(Magántulajdonban)